

1671

Publicațiile Revistei «ȚARA NOUĂ»

Redactată de Ioan Nenitescu.

63

No. 1.

UN PAS ÎNAINTE

IN

ISTORIA ROMÂNIEI

STUDIU ISTORIC ȘI POLITIC

DE

GHEORGHE FRUNZA

BIBLIOTECA
C. C.
P. M. R.

Nr. _____

Pretul 50 bani

BUCURECI

TIPOGRAFIA CURȚII REGALE PROPR. F. GÖBL FII
12, PASSAGIUL ROMÂN, 12.

1884

PUBLIKAȚIILE REVISTEI «ȚARA NOUĂ»,
REDACTATĂ DE IOAN NENIȚESCU.

513/43

No. 1.

UN PAS ÎNAINTE

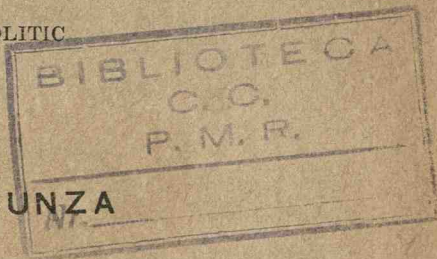
ÎN

ISTORIA ROMÂNIEI

STUDIU ISTORIC ȘI POLITIC

DE

GHEORGHE FRUNZA

*Arta
no. 589/62*

512 586

BUCURESCI

TIPOGRAFIA CURȚII REGALE, PROPRIETATEA F. GÖBL FIII

12, PASSAGIUL ROMÂN, 12,

1884

13266/67

PRECUVENTARE.

Când înființarăm revista noastră la începutul acestui an, chestiunea cea mai discutată în presă și în public, cea mai ardeătoare ce se afla atunci la ordinea zilei, era chestiunea privitoare la situația esternă a țării și la direcția ce ar trebui să urmeze politica României față cu constelația puterilor celor mari. Ne am silit dar a studia cu deamănuntul această însemnată chestiune cu ajutorul învățămintelor istoriei și pe temeiul faptelor positive. Incercarea noastră conștiințioasă și lipsită de ori ce spirit de partid, țintea la stabilirea unui principiu cărmuitor în mijlocul nedumeririi generale, respândită cu dinadinsul de o mare parte a ziaristiceii noastre, în mijlocul inchipuirilor de tot felul, prejudiciților înrădăcinate și manoperilor reu-voitoare, întrebuițate întru rătăcirea opiniei publice. Studiul publicat sub titlul „*Un pas înainte în istoria României*,” și complectat trei luni în urmă prin lucrarea „*România și situația europeană*“ n'a întâmpinat nici o critică, nici o discuție serioasă. Aceeași soartă a avut-o și celelalte studii pedagogice,

morale și sociale, apărute în „*Tara Nouă*.” Aceasta nu ne-a surprins cătuși de puțin, căci declarasem din capul locului că silințele noastre vor fi primite de ziaristică cu tăcere și cu rea voință. Ziaristica, de și se pretinde foarte luminată, suferă totuși de o superstiție: ea își inchipuește că ceea ce nu se pomenesc în „prea stimatele coloane,” nu poate avea menirea a trăi sau chiar nici nu există în lume. De-aceia tăcerea pe toată linia este, înainte de toate, tactica obișnuită, de câte ori se ivesce vre o lucrare în afară de breasla ziaristicească și de calupurile patentate de dănsa; doar că acest mijloc va înăbuși asemenea încercări de emancipare. Dacă însă lucrarea incomodă are destulă valoare în sine pentru a strebate în ciuda tăcerii generale, atunci încep insinuările calomnioase și diferite manoperi, mai mult oculte destinate a o desconsidera în opinia publică.

Nici o dată însă lucrul în sine nu se va lua în cercetare; nici o dată nu se va face o critică serioasă sau se va deschide o discuție leală față în față. Cititorii revistei noastre au putut observa că „*Tara Nouă*” a trecut prin faza d'întâi și că acum se află în faza a doua. Vom semnala și faza a treia, când îi va veni timpul. În tot cazul nu vom pierde nici una din experiențele făcute pe arena publicității, chiar când lăsăm unele de-o-cam dată nepublicate.

Astăzi constatăm numai că „*Tara Nouă*” își face singură drumul și fără protecția ziaristicească, la care nevoeșii de reclamă se căciulesc cu atâta osteneală. Cercul cititorilor noștri se întinde necurmat și primim mereu din partea lor indemnări de a stărui pe calea începută.

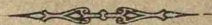
Credem dar momentul venit de a pune la îndemâna publicului, in broşure separate unele din lucrările noastre, care formează un întreg.

Aceste broşuri sânt chemate a da in scurt şi într'o singură publicaţie o idee esactă despre caracterul şi direcţia revistei, idee ce astăzi se poate dobândi numai din întreaga colecţie. Asemenea broşuri se respândesc mai lesne şi se citesc mai răpede, de cât colecţia unei reviste, care devine din ce in ce mai voluminoasă. Incepem astăzi cu studiul citat mai sus şi il reproducem intocmai cum apăruse întâi, numai cu mici schimbări de redactare, observăm tot odată că lucrarea aceasta, deşi scrisă la inceputul anului, este încă actuală şi va rămânea încă multă vreme actuală.

Sfârşind adăogăm că nu răvnim decât a fi citaţi de Românii cu judecata dreaptă, cinstiţi şi cu adevărată iubire de ţară. Ear celorlalţi zicem: tăcerea şi reua voinţă n'au impeditat nici o dată strebaterea unor silinţe statornice, născute din convingeri şi intemeiate pe cercetarea conştiincioasă a adevărului.

Autorul.

Octombrie, 1884.

UN PAS INAINTE IN ISTORIA ROMANIEI

I.

Anul 1883, plin de mișcări și de frământări în politica internațională, a cam amenințat lumea cu complicații resboinice; totuși el s'a sfârșit cu pace.— Liga celor trei puteri din centrul Europei, aliate pentru menținerea situației actuale, a isbutit din nou a asigura, pentru câtva timp, binefacerile păcei popoarelor îngrijite. Chiar colosul Nordului, nerăbdător a urma politica sa seculară în Orient, a fost nevoit a mai prelungi armistițiul, în care se află față cu Tratatul de la Berlin. Ministrul Țarului a mers la Berlin și la Viena cu ramura de maslin în mână și s'a aratat, precum a zis-o el însuși, ca „un fanatic al păcei.“ D. Greppi, noul Ambasador al Italiei la Petersburg, declarâ la Viena redactorului unui ziar că de patruzeci de ani, de când se află în serviciul diplomatic, n'a vădut o situație europeană mai pacinică și mai liniștită. Eată cu ce semne s'a încheat neastemperatul an 1883.

Pentru noi Români acest an infățișează un interes cu totul deosebit; el va rămănea fără indoială însemnat în istoria noastră națională prin noua poziție ce statul român a dobândit în Europa.

Lucru curios, acest fapt, vrednic de toată luarea aminte, a fost mai mult recunoscut și apreciat în străinătate, decât la noi în țară. Poate că praful indesat ce se rădică de pe mult sguduita noastră arenă politică, a cam întunecat vederile, și ar fi de dorit că o ploaie binefăcătoare să mai curățească atmosfera. Poate că pesimismul, patima cea mai lătită, de care zac astăzi din nenorocire spiritele la noi, împiedică ca opinia publică să-și dea bine samă că țara a făcut în realitate un pas înainte în istoria sa. Relele mari și nenumerate ce ne bântue înlăuntrul, în loc să îndoiască rêvna și silințele noastre spre îndreptare, au produs de-ocamdată nepăsare și neîncredere chiar în fața binelui. Zicem „deocamdată“ fiind că sântem convinși că vitalitatea neamului românesc va învinge această amorțeală.

Ori cum ar fi, opinia publică a simțit că s'a petrecut ceva. Însă ce? Aci era marea întrebare. Cestiunea situației noastre esterne s'a aflat dar în anul trecut neconținut la ordinea zilei, a fost desbătută în parlament și încă mai mult în presă, a provocat chiar polemicele cele mai pasionate. Dar, după cunoscutul nostru obicei mai toate discuțiile s'au urmat în deșert, adică fără temeiul faptelor pozitive, fără logică și metodă, deci fără rezultat și folos. Opinia publică în genere tot așa de nedomerită a ramas ca și înainte, deși nu i-a lipsit deslușirile cele mai precise și lămurite asupra politicii noastre esterne.

D. Brătianu a declarat sus și tare în fața nației că politica de pace a puterilor centrale — a căror interese reale sânt strins legate de menținerea situației actuale în Europa — este și cea mai priincioasă intereselor de căpitanie ale României. Prin urmare dator este statul nostru a întreține relații bune, prietenesci și statornice cu acele

puteri și a sprijini cu hotărîre politica lor. a cărei scop bine stabilit este de a împedica, cât va fi cu putință, izbucnirea unui resboiu european. România, care nu cere alta, decât a se desvolta și a se întări în pace, care nu are nici un fel de tendințe agresive, găsesce dar în acea politică a puterilor centrale cel mai bun și mai sigur adăpost în contra primejdiilor, ce ar amenința-o în cazul unei conflagrațiuni.

Cuvintele D-lui Brătianu — trebuie s'o mărturisim cu părere de rău — au avut mai mult resunet în străinătate decât la noi în țară. În străinătate, și chiar acolo unde ele nu puteau fi bine primite, s'a înțeles că România își a ales hotărît locul în Europa și va fi de acum înainte în contra ori-cărui va avea interes a tulbura pacea lumii. S'a recunoscut că această nouă poziție a statului român era chiar o izbândă a politicei sale esterne. Pretutindenea declarațiile Primului Ministru au fos privite ca un fapt însemnat în situația actuală a Orientului.

Nu tot așa la noi. Opinia publică în mare parte a rămas nepăsătoare, după obiceiul ei, și a îngăduit ca o samă de oameni să își bată joc de ea. Căci a susține că declarațiile Primului Ministru erau lipsite de cuprins și de înțeles, nu este o critică a politicei desvoltate de d.Brătianu, ci o batjocoră a bunului simț și a judecăței cetățenilor. Nu s'a găsit chiar cineva care să pretindă că chipul cum s'au rostit acele cuvinte arăta mai mult o amenințare de resboiu, decât o asigurare de pace? ¹⁾ N'au venit apoi alții să susțină că, nu de interesele țării trebui să ne îngrijim, ci de dreptatea generală ce ar trebui să domnească în lume? ²⁾ Ca și cum apărarea intereselor

¹⁾ Veđi interpelarea D-lui deputat G. Panu în ședința Camerei din 22 Noembrie 1883.

²⁾ Veđi interpelarea D-lui Ursian Valerian în ședința Camerei din 13 Dec. 1883.

vitale ale României nu s'ar fi intemeiat totdeauna pe dreptate, singurul scut al statelor celor mici.

Reamintim toate acestea in treacăt fiind că sânt caracteristice pentru modul cum s'a tratat la noi această mare chestiune. Unii discută cu spirit de partid și orbiți de pasiuni personale, ca și cum in politica esternă, unde statul se infățișează străinătăței ca un corp intreg, ar mai putea fi vorba de a întâmpina cu inchipuiri realitatea lucrurilor. Alții stăruesc cu îndărătnicie in nișe idei preconcepute sau formule deșerte și caută cu lumina, acolo unde faptele positive și vëdite stau in ziua mare. Presa, cu puține exceptii, a rătăcit mai mult opinia publică, in loc s'o lumineze. Aici injuriile, pamfletele, scandalurile de tot felul au ajuns la culme; ori-ce discuție serioasă este cu desëvârșire înlăturată. Interesele de căpitanie ale țarei, chestiunile cele mai grele se prefac in afaceri de scandal, menite numai a indestula ure personale, sau poște bănesci. Singura izbândă a acestor nemernicii este de a disgusta încă mai mult de afacerile publice pe toți aceia cari 'și-au păstrat cinstea și judecata dreaptă. Ce să mai zicem de acei politici de cafenea cari asurđesc lumea cu strigătele lor, cari au pretenția de a represinta opinia publică, și cari nu sânt decât o adevărată calamitate publică?

Arătarăm in capul revistei „Țara Nouă“ ¹⁾, unde duce lipsa muncii serioase pentru propășirea intelectuală și morală. Numai starea generală a spiritelor, provenind la noi din acea lipsă, ne esplică cum s'a putut in-deplini un fapt insemnat in istoria noastră, fără ca opinia publică să-'și dee bine samă de el, fără ca să se deș-

¹⁾ Veđi precuventarea revistei, reproducă la sfârșitul acestei publicații.

tepte, să se rădăce cu tărie in 'contra aceloră, cari lucrează prin ori-ce mijloace a înjosi țara, a respândi înlăuntru și inafară neîncredere in viitorul nației. Cât timp vom îngădui încă această intristătoare stare de lucruri, unde glasul bunului simț, al adevărului și al patriotismului pare a fi inăbușit?— Singurul mijloc de îndreptare este ca să ne punem pe muncă sdravână pentru a redeștepta toate însușirile bune și sănătoase, de cari este inzestrat neamul românesc, pentru a scutura din respuseri această amorțeață teribilă ce ne copleșește.

In privința situației noastre internaționale, studiul serios și nepărtinitor al faptelor este de ajuns pentru a ne convinge cum stăm și unde mergem. Ori ce cetățan iubitor de țară, numai să vrea, numai să se lepede de idei preconcepute, numai să cugete asupra chestiunii cu bun simț și judecată dreaptă, este in stare a căpăta toate sciințele asupra mersului politicei noastre esterne și a-și forma o părere bine intemeiată. Cu totul greșită este ideea că aceasta n'ar fi cu puțință fără a cunoaște ceea-ce se petrece in taina cabinetelor. Soarta popoarelor nu se mai decide astăzi prin secretele miniștrilor. Aceste secrete au un rol cu totul secundar față cu mersul general al întâmplărilor. Direcția politicei esterne a unui stat nu se mai poate ascunde. Indemnăm dar cu stăruință pe toți acei carii doresc a se lumina asupra acestei mari chestiuni, a studia și a urma cu atenție faptele și iarăș faptele ce le avem toți la îndemână, și se vor încredința că mai mult vor afla din ele, decât din toate interpelările făcute fără alt scop și folos, decât a vorbi in deșert.

Pentru a arăta și pricepe, cum și pentru ce România a făcut in anul trecut un pas insemnat inainte in situa-

ția ei internațională, trebui să ne reamintim în scurt istoria noastră contemporană de la ultima crasă orientală incoace. Invățămintele ei din nenorocire pare că n'au lăsat urme destul de adânci în mințile noastre. Timpul trece repede și memoria oamenilor trebuie din când în când improspătată.

Mari și numeroase fură greutățile, ce România a trebuit să învingă pentru a intra în rândul statelor independente. Când în 1877 Rusia îndreptă din nou armatele sale spre Țarigrad, toate puterile europene erau de mai înainte hotărâte a nu se opune acțiunii rusești, rezervându-se numai a interveni la sfârșit pentru regularea noei stări de lucruri ce va eși din conflictul ruso-turc. Anglia și Franția renunțase cu desevêșire la politica lor orientală din 1856; renunțase chiar și la menținerea Tratatului de Paris. Germania era îndatorită față cu Rusia a observa aceiași neutralitate binevoitoare, pe care aceasta de pe urmă o observase în timpul războiului franco-german. Austro-Ungaria, puterea cea mai de aproape interesată în chestiunea Orientului, era înțeleasă cu Germania și Rusia, având perspectiva de a câștiga două provincii, Bosnia și Herzegovina.

Intr'ua asemenea situație internațională, România, a cărei soartă de doi secolii incoace a fost mereu înriurită de silințele necurmăte ale imperiului slav de a se întinde până la Bosfor, se vedea părăsită și lăsată cu totul în voia întâmplărilor. De neutralitatea ei nici nu putea fi vorbă, căci *neutralitatea*, pentru a nu fi un cuvânt deșert, trebuie apărată și de însuși statul ce se bucură de ea, și de acei cari o garantează. Nici o putere însă nu putea fi dispusă în împrejurările de atunci a primi o asemenea îndatorire, și încă mai puțin Rusia n'ar fi consimțit nici

o dată la neutralitatea noastră în ajunul zilei în care armatele sale aşteptau să treacă Prutul.

Aşa dar România în timpul războiului din urmă înfăţişează un exemplu istoric, unde un popor mic, cu totul izolat, se vede silit prin puterea împrejurărilor a suferi şi chiar a lua parte la o acţiune, a cărei tendinţe finale, ostile existenţei sale ca stat şi ca naţie, îi erau cunoscute de mai înainte prin dureroasele experienţe ale trecutului. În situaţia europeană de la 1877 ori-ce încercare a României de a se împotrivi sau de a igreui războiul, ce Rusia pornise în contra Turciei, ar fi avut pentru ţară consecinţele cele mai funeste. Omul ca să 'şi scape viaţa, este adeseori nevoit a lăsa în prada focului casa şi averea sa, în speranţa unor vremi mai bune, când va putea recăştiga ceea ce a pierdut. Aşa şi în viaţa popoarelor celor mici răbdarea este uneori o dureroasă necesitate pentru a se feri de rele şi izbiri încă mai mari. Europa întreagă era hotărâtă a lăsa Rusiei deocamdată deplină libertate de acţiune, şi România singură ar fi putut să se împotrivescă ?

Nu rămânea dar Guvernului român, în acele împrejurări grele şi pline de primejdii, altă cale de urmat, decât a se înţelege de drept cu Rusia spre a întâmpina cel puţin în parte furtuna cumplită ce trebuia să treacă neapărat asupra ţării. Convenţia, încheiată între România şi Rusia în $\frac{4}{16}$ Aprilie 1877, recunoşcea deplina individualitate a statului şi guvernului nostru, asigura respectarea tuturor instituţiilor şi drepturilor politice ale ţării şi scăpa România de jaful războiului. Mai înainte de toate însă acea convenţie garanta integritatea teritoriului nostru. „**Dorind a respecta inviolabilitatea teritorială a statului român**“ („*désirant respecter l'inviolabi-*

lité territoriale de la Roumanie”), precum se zicea la inceputul actului, „**Guvernul Țarului se leagă a menține și a apăra integritatea actuală a României**“ („*s'engage à maintenir et à défendre l'intégrité actuelle de la Roumanie*”).

Cine își poate inchipui o ironie mai amară decât acest cuvânt de a „apăra“ în textul articolului? decât această incredințare dată nu numai de a respecta, dar chiar și de a „apăra“ integritatea teritoriului nostru?

Se știe că Guvernul român ceruse anume această clausă ca o condiție *sine qua non* pentru încheerea tratatului. Apoi însuși Țarul tuturor Rusiilor *prin propria sa semnătură*, pusă pe patenta imperială privitoare la ratificare convenției, consfințea în mod solemn „**inviolabila observațiune și aducere la indeplinire a stipulațiilor**“ conținute în ea („*l'inviolable observation et exécution des stipulations*”). Această patentă împărătească cu semnătura Țarului a fost în urmă depusă pe masa Congresului de la Berlin, în fața tuturor puterilor celor mari, ca o dovadă zdrobitoare cum Sfânta Rusia își ține cuvântul, își respectă semnătura față cu popoarele cele mici din Orient, cari, sub cuvânt de protecție și de liberare, sânt coplesite de binefacerea ei cele nemăsurate.

România deveni dar iarăși baza operațiunilor militare ale Rusiei, care se folosi în modul cel mai întins de toate mijloacele materiale ale țării. După declarațiunile ei repetite, Rusia intră în România, ca o putere amică; mai mult încă, când negocia și încheea convenția din 4/16 Aprilie, ea nu mai privea pe România ca făcând parte din Imperiul Otoman, ci o trata și o recunoscea de fapt ca un stat neatârnat, ca un stat aliat. Indată însă după trecerea Prutului, lucrurile se schimbă cu deseversire.

Guvernul Imperial desaproba în modul cel mai categoric proclamația Independenței din 10/22 Maiu 1877; desaproba declarația de război a României în contra Turciei, declarație provocată de devastările și incursiile făcute pe teritoriul nostru; în fine guvernul Imperial respingea cu mândrie cooperarea armatei Române.

Ce era dar România în ochii Rușilor, după ce impunității amânduror statelor semnase alături o convenție, merită a schimba cu totul poziția de mai înainte a țării? România nu era privită de Guvernul Țarului ca aliată, dar nici măcar ca stat neatârnat, și nici nu i se recunoștea Independența proclamată de dânsa, ci era tratată ca un fel de provincie autonomă, a cărei poziție, deocamdată nedefinită, rămânea a se regula în urma războiului.

Un act diplomatic interesant din vremea aceea, a cărui text esact s'a cunoscut numai din întâmplare, fără ca să i se fi dat la noi atenția ce merită, constată anume tendințele Guvernului rusesc de a se împotrivi oricărei acțiuni a României, prin care statul nostru își ar fi afirmat individualitatea sau neatârarea. Ministrul român al Afacerilor străine scria în 11/23 Ianuarie 1878 Baronului Stuart, Agent diplomatic al Rusiei la București:

„Vous savez, monsieur l'Agent, que la Roumanie a déclaré la guerre à l'Empire Ottoman en raison des griefs directs et personnels qu'elle avait contre la Sublime Porte. Vous n'ignorez pas que cette déclaration de guerre s'est produite en dehors et même à l'encontre des avis du Gouvernement Impérial, et que lors du séjour de S. A. I. le Grand Duc Nicolas à Ploïesci, un peu avant l'arrivée en cette ville de S. M. l'Empereur, M. de Nélidow au nom de S. A. I. et par une note verbale qui n'a été remise en personne, a insisté sur ce point que le gouvernement Impé-

rial n'approuvait pas notre déclaration de guerre et N'AVAIT NUL BESOIN de la coopération de notre armée ¹⁾

Nu că Rusia n'ar fi vrut să întrebuițeze trupele române, dar nu le primea cu nici un chip ca pe o armată cu individualitatea sa proprie și cu comandamentul ei deosebit, ci numai ca niște regimente desmembrate și împărțite prin diferitele corpuri ale armatei rusesci. După gândul și intențiunile Guvernului Imperial, capul statului român inceta dar de a fi Comandantul suprem al oastei, trebuia să se lepede de o parte a suveranității sale, nu era aliatul Țarului, ci intra cu ceilalți princip în suita împărătească. Indată însă ce Rușii s'încredințară că nici o dată Guvernul român nu va consimți la o asemenea umilire a țării, atunci declarară cu dispreț, în simțimentul mărimii și puterii lor, că n'aveau de loc nevoie de cooperarea micii armate române.

Ast-fel stăteau lucrurile încă în Iulie 1877. Când, de o dată, în ⁶/₁₈ August Principele Carol primi de la Marele Duce Neculae acea telegramă vestită și memorabilă, prin care se chema în ajutor mult desprețuita armată română. În

¹⁾ În publicația oficială a corespondenței diplomatice, prezentată corpurilor legiuitoare în sesiunea 1. 80—1881, textul citat se află suprimat din nota menționată. (Vezi p. 17). În urma debaterilor însă din Cameră asupra modificărilor introduse în unele acte diplomatice din acea carte verde, *Politische Correspondenz* din Viena a publicat partea suprimată a textului original așa cum o reproducem aici.

Eată traducerea: „Știți, Domnule Agent, că România a declarat resboiu Imperiului Otoman pe temeiul încălcărilor directe și personale ce suferise de la I. Poartă. Cunoașteți că această declarație de resboi s'a făcut în afară și chiar în contra părerilor Guvernului Imperial, și că în timpul șederei A. S. I. Marei Duce Neculae la Ploești, puțin înaintea sosirii în acel oraș a M. S. Imperatorului, D. de Nelidow, în numele A. S. I. și prin o notă verbală ce mi s'a remis în persoană, a insistat asupra acestui punct că guvernul Imperial nu aproba declarația noastră de resboi și că NU AVEA NICI O NEVOIĂ de cooperarea armatei noastre“.

veci pomenit va rămânea în istoria țării acest fapt, între toate fără samăn, care resturna cu totul rolurile între prea puternica Impărație și micul Principat. Prin forța irezistibilă a împrejurărilor, poziția României față cu Rusia a fost odată pentru totdeauna cu desăvârșire schimbată. În ziua țipetului de ajutor al armatei rusești, începutul părții *active* a României în chestiunea Orientului. Rusia desaprobase declarația noastră de război, și eată-o silită a provoca ea înseși acțiunea României. Rusia respinsese cu mândrie cooperarea armatei noastre, și eată-o adusă la cea de pe urmă nevoie și așteptând pe ostașii Români ca singurul mijloc de scăpare în desastrul general. Rusia refuzase de a recunoaște Independența țării, și eată istoria însăși consfințind de fapt această Independență și incredințând României un rol activ și o misiune în Orient.

Cuprinsul acelei telegrame este cunoscut. Dar tot e bine ca să 'l recitim din când în când pentru ca să reinviem în amintirea noastră acea mare întâmplare. Diplomazia n'a luat nici o parte la redactarea acelei telegrame, ea fu dictată de tunurile lui Osman Pașa.

„*Viens a notre secours, scria Marele Duce, les Turcs nous abiment. Passe le Danube où tu veux, comme tu veux sous quelles conditions tu veux, mais viens à notre secours au plus vite. La cause chrétienne est perdue.*”

Pare că articolul 2 al Convenției prevedea pentru Rusia îndatorirea de a apăra teritoriul român. Și acum România apărându-se însăși de invasiunea amenințătoare a Turcilor, întindea tot odată o mână frățescă de ajutor oștirilor rusești.

Tratatul din 4/16 Aprilie, întărit de însăși mâna Țarului, telegrama din 6/18 August 1877, semnată de fratele său, și scrisoarea Prințului Gortșacow din 11/23 Ianuarie

1878, cerënd Basarabia de la Guvernul român, eată documente din cele mai prețioase și mai însemnate din istoria noastră contimporană. Cât va trăi suflarea românească, ea va pomeni până în vremurile cele mai îndepărtate, cum Rusia 'și a ținut cuvântul solemn dat în fața lumii, cum a respălit ajutorul și sacrificiile țării și care erau adevăratele ei simțimente pentru România. «*Punica fides*» ziceau Romanii. «*Muscălească credință*», vor zice Românii. Ear «*Carthago delenda*» se află din nenorocire chiar în lăuntru mult încercatei noastre țări. «*Carthago delenda*» sânt toți acei cari după toate aceste fapte și experiențe mai au în această țară trista îndrăzneală de a lucra pe față sau sub mână pentru interesele politice rusesci. «*Carthago delenda*» sânt toate acele uneltiri neastămpărate ce sapă neconținut desvoltarea și întărirea noastră interioară, situația noastră esternă, într'un cuvânt chiar existența statului român. În zadar însă sânt acele silințe cât de aprige, cât de fără conștiință și fără de lege, de a respândi mereu neîncredere în viitorul nației : strivite și nimicite vor fi ele de ênsuși acest viitor.

Mica noastră armată trecu dar Dunărea și luă o parte strelucită în resboiu. Toate autoritățile strategice, cari au scris de atuncea asupra resboiului, recunosc deopotrivă că fără această cooperare a armatei române, Rusia ar fi fost silită a-și retrage trupele din Bulgaria pe malul stâng al Dunărei și a începe o nouă campanie. Desorganizarea armatei Imperiale era complectă ; panica generală ajunsese până la podul de la Șiștov, și se întinsese până la București. Acțiunea militară principală înaintea Plevnei rămânea dar încredințată pumnului de Români până când sosiră rezervele rusesci.

A fost și este încă o chestiune mult discutată, dacă s'a

făcut bine sau rău că armata română a trecut atunci Dunărea, cu toate îngrijirile ce puteau esista despre intențiile Rusiei asupra Basarabiei. Inșă în poziția în care se afla România față cu Rusia, chemarea în ajutor a armatei române era, precum vedurăm, un noroc neașteptat. Nu de două ori în viața unei nații se presintă asemenea momente; deci datori eram să ne folosim îndată de densusul de nu voiam să pierdem această unică ocașie. În contra tuturor prevederilor, situația era cu desevărșire schimbată și dedea tocmai speranțe întemeiate că intențiile Rusiei asupra Basarabiei vor putea fi înlăturate. Cooperarea armatei române, în asemenea condițiuni, întărea încă mai mult convenția încheată cu Impărăția, și era tocmai mijlocul cel mai nimerit pentru a preveni ori ce scopuri ostile în contra României. După un tratat formal, garantând în modul cel mai sigur integritatea teritoriului nostru, după ajutorul efectiv al armatei noastre, prevenind un mare desastru pentru Rusia, ori cine era în drept să s'aștepte că nu din recunoștință — căci în starea de astăzi a civilizației recunoștința n'are loc în politică — dar cel puțin din respect pentru sine și pentru cuvântul solemn dat în fața lumii, Guvernul Țarului va renunța a stărui în intențiunile sale asupra Basarabiei.

Dar afară de aceste considerațiuni, din cele mai temeinice, esistau cuvinte încă mai puternice pentru cooperarea armatei române. — Cari au fost tendințele Guvernului Imperial în privința României în tot timpul resboiului? Conform cu tradițiunile trecutului, unde ne considera și ne trata, de câte ori intra în țară, ca o provincie cucerită și stăpănită de Generalii și Consulii ei, Rusia s'a silit și de astă dată a împedeca și respinge, cât îi fu cu putință acțiunea proprie a statului român, a-i refusa în mod ca

tegoric calitatea de *aliată*. De aceea marele Duce Neculai trecând Prutul, adresă o proclamație deadreptul către populația română, ca și cum România era o țară fără guvern. De aceea declarația noastră de resboiu și proclamația Independenței din 10/22 Maiu 1877, întâmpinată desaprobară espresă a Guvernului Imperial, căci erau acte ale țării făcute fără incuviințarea rusească. De aceea Rusia nu vroia cu nici un chip că armata română să ia parte la resboiu, ca un corp individual, ci numai desmembrată, ceea ce ar fi arătat încă mai bine starea noastră de provincie protegiată. De aceea Rusia respinse pe delegatul român de a lua parte la negocierile de pace de la San-Stefano și s'încercă a hotări soarta noastră deadreptul cu Turcia și fără noi. Scopul era vedit. Guvernul Imperial ar fi vrut că nici independența să nu ne-o dobândim noi ênși-ne, ci să ni să dea ca rezultatul unui tratat incheeat cu Poarta și prin care se dispunea de țara noastră ca de o foastă provincie turcească. Intr'un cuvânt aceste fapte dovedesc că Rusia s'împotrivea, din toate puterile, că România să aibă o parte activă și hotăritoare in chestiunea Orientului. Și in adevăr mare era pericolul, că toate aceste planuri să isbutească, dacă România n'ar fi fost in stare a zmulge din mânilor Rusiei armele ce aceasta voia a întrebuița in contra-i.

Presupunând dar, că n'am fi profitat de ocașia unică și cu totul neașteptată pentru a zădărnici aceste tendințe ostile ale Rusiei, care ar fi fost poziția țării la incheerea resboiului? Am fi primit independența ca o pomană, n'am fi câștigat-o prin propriile noastre puteri, prin propriul nostru sânge. N'am fi dovedit că țara românească este un factor real și independent in situația Orientului;

n'am fi semnalat lumii misiunea și viitorul României la gurile Dunărei.

Toți acei carii cugetă și simt romănesce trebuie să se pătrundă de adevărul: că proclamația Independenței noastre de la ¹⁰/₂₂ Maiu 1877, intemeea mult mai mult neatărnarea noastră față cu Rusia, decât cu Turcia. Deci gloanțele noastre indreptate in contra Turcilor, loveau țintă in inima Rusiei.

A zice dar astăzi că armata română ar fi trebuit să stee cu brațele incrucișate pe malul stâng al Dunărei, este a nesocoti cu deseversire că intreaga poziție internațională a României se întemeează pe cooperarea ei in ultimul resboiu. A dojeni această participare este nu numai a rupe o pagină glorioasă din istoria țarei, ci și a nepricepe cât de greu cântăresce in cumpana politicii popoarelor, mai ales celor tinere, puterea morală basată pe increderea in sine și pe increderea ce inspiră lumii.

Din acest punct de vedere resboiul a fost pentru nație o adevărată deșteptare a conștiinței de sine, reinvierea bărbăteșcilor ei ênsușiri și a râvnirei către un viitor sigur și insemnat. Cu implântarea steagului român pe înălțimile Griviței incepe o nouă epocă in istoria noastră națională ¹).

Pentru a isbuti in politica internațională, o nație mică trebuie să fi arătat valoarea ei, trebuie să fie respectată, trebuie să inspire lumii interes și incredere, trebuie să fi dovedit că este un factor pozitiv și real in cumpăna lucrurilor. Toate acestea, nația le a dobândit prin sângele ei pe campul vitejiei. Cu toate nedreptățile suferite, România a făcut totuși o mare cucerire, pe care se va intemeea intregul ei viitor.

¹) Veđi: *România inainte și după Grivița* de Ioan Nenițescu *Țara Nouă* No. 14.

Este dar iarăși o nesocotință completă a părții morale în viața unui popor, a pretinde că guvernul român ar fi trebuit să stea la tocmeală cu Rusia și să 'i cedeze Basarabia de bună voie. Pentru niște foloase materiale, ce ar fi putut căpăta, România ar fi jertfit morala și dreptatea, pe care se întemeia. Ideea dar, că România ar fi trebuit să 'și instrăineze cât mai scump o parte a teritoriului său, este a rîdica venalitatea la o măximă de stat; este a cere că nația întreagă să se vîndă.

Încă o dată, puterea morală este, mai ales pentru statele cele mici, baza puterii politice și scutul cel mai tare al existenței lor.

Vom vedea dar și din ceea ce va urma, că același principiu, care a înălțat de fapt țara în Europa cu toate nedreptățile ce a suferit în timpul războiului și al tratărilor, i-a asigurat și anul trecut o izbândă însemnată. România învinsă la Conferința din Londra, a făcut totuși un mare pas înainte în istoria ei.

II

Vedurăm că noua poziție de care se bucură astăzi România în Europa, precum și viitorul ce trebuie să 'l răvnească țara, se întemeiază pe faptul că în cea de pe urmă criză orientală, statul nostru a avut o parte *activă și însemnată* în mersul întâmplărilor. Astfel nația română dovede lumii că este menită a deveni din ce în ce mai mult, un factor real și pozitiv în soarta Orientului; și o dovede aceasta împotriva tuturilor silințelor Rusiei de a împedica ori ce acțiune independentă a României.

Ne incredințarăm asemenea de câtă greutate este elementul moral în viața popoarelor, mai ales în acelor tinere; și față cu neprișterea și nepăsarea ce acest mare adevăr întâmpină încă astăzi la noi, nu putem de cât să re-

petăm cu stăruință că puterea morală, mai cu samă pentru statele cele mici, este baza puterii politice. Nu numai prin numărul baionetelor, ci și prin respectul și interesul ce vom ști a inspira lumii, vom întări poziția noastră în Europa și vom asigura viitorul țării.

Acest principiu ce reese cu atâta claritate din istoria noastră contimporană, ne esplică cum toate nedreptățile ce am fost nevoiți a suferi pentru recunoascerea independenței noastre, n'au micșorat câtuși de puțin însemnătatea izbândilor ce câștigasem pe terenul moral. Jertfele dureroase însă ce ni s'au impus, au avut cel puțin un bine care nu-l putem destul prețui: România a intrat în rândul statelor europene *fără a datori nimerei independența sa*, căci după ce ea ênsăși a dobândit-o de fapt prin propriile sale puteri, a trebuit să plătească destul de scump recunoascerea ei formală, prin perderea Basarabiei și prin modificarea impusă, a unei dispozițiuni de căpitanie din constituție în folosul neamului evreesc. Din norocire, prin rezistența hotărîtă a țării, am putut încă scăpa din condiția de pe urmă cu mult mai puțin, decât ni se ceruse la început.

De abia România străbătuse prin toate aceste sguiduri și încercări pline de primejdii, sperând că va avea acum puțin răgaz spre a înainta în liniște pe calea desvoltării interioare, când se ivi o nouă chestiune internațională, foarte grea și complicată, chestiunea Dunărei.

Austro-Ungaria pe de o parte, Rusia pe de alta, urmăreau scopul de a întinde sfera lor de acțiune asupra Dunărei în dauna României. Cea dintâi, pe temeiul *intereselor* sale, căuta să dobândească nisce *drepturi* noi ce ar fi micșorat suveranitatea teritorială a statului român; cea de-a doua voia a lovi în regimul european, înființat

la gurile Dunărei de tratatul de Paris, și pe care regim ea îl privesce ca pe o pedică în calea ei spre Bosfor. Amândouă puterile lucrau împotriva principiului libertății în navigația fluvială, principiu stabilit și dezvoltat prin tratate de la congresul de Viena încoace, și care a devenit temeliea regimului fluvial pe riurile internaționale. În apărarea sa, România nu se sprijinea dar, cum s'a pretins, pe nisece principii teoretice și abstracte ale dreptului ginților, ci pe dreptul public european, consfințit prin tratate și aplicat de fapt la toate riurile ce strebat mai multe state.

Austro-Ungaria, stat nefermurean pe partea Dunărei de la Galați la Porțile de-Fer, tindea a 'și asigura nisece privilegii cu totul neobiceșuite, față cu drepturile statelor țermurene. De aceea nu primea că participarea ei la regimul ce era a se înființa, să fie întemeată pe o delegațiune europeană, ci pe un drept al ei propriu.

Rusia însă făcea din nou un pas înainte spre gurile Dunărei, de la care fusese respinsă prin tratatul de Paris. Înălăturând ori-ce control european de pe brațul Chilieii, ea deveni iarăși stăpână exclusivă asupra unei guri, foarte însemnate a Dunărei, cea mai avută în apă și prin urmare menită a deveni și cea mai navigabilă.

Cu chipul acesta ea căpătâ la îndemână o trebuincioasă uneltă, cu care să surpe comisia internațională pusă de marile puteri, ca o santinelă europeană în contra imperiului slav. Când în congresul de la Berlin se discuta cedarea Basarabiei, reprezentantul Angliei exprimă temerea că prin această schimbare teritorială s'ar amenința libertatea navigației dunărene. Atunci principele Gortiacow declară că, „nu vede ce înriurire ar putea să aibă

retrocedarea Basarabiei asupra navigației fluviului“ (1). Așa dar, în contra declarației făcute în fața marilor puteri, guvernul rusesc arată acum foarte deslușit, în privința Dunărei, că redobândirea Basarabiei, nu era — după cum pretindea — numai o chestiune de pământ, ci mai mult o chestiune de apă. Va-să-zică răpirea Basarabiei, era pentru Rusia și o pregătire de a pune când-va mâna ei zugrumătoare pe gurile Dunărei.

Aceasta este în scurt problema dunăreană. Cu ea a intrat Regatul Român în politica internațională. Și această chestiune era cu atât mai complicată, și din punctul de vedere politic, și din punctul de vedere tehnic, cu cât era foarte puțin cunoscută în Europa, și încă mai puțin la noi. Și numai după opoziția României, făcută atât împotriva pretențiilor Austro-Ungariei cât și împotriva uneltirilor Rusiei, puterile europene se convinseseră, de ce mare însemnătate era și este chestiunea Dunărei pentru pacea lumii. Și tot aici este rătăcirea în care opinia publică s'a lăsat a fi indusă de acei carii falsificau și exploatau cu dinadinsul această chestiune, înfățișând-o numai ca un litigiu între Austro-Ungaria și România, tocmai cu scopul de a ascunde pericolul ce ne amenința din spre nord. Căci, pe când pentru Austro-Ungaria chestiunea Dunărei era mai mult o chestiune comercială, ea era pentru Rusia o chestiune de putere politică și de dominațiune.

În anii din urmă, mai toată politica esternă a țării a fost absorbită de grijele și desbaterile asupra acestei spinoase și încurcate chestiuni. La începutul anului trecut,

(1) Son Altesse Sérénissime ne voit pas quelle influence la cession de la Bessarabie peut exercer sur la libre navigation du fleuve, (Ședința congresului de la Berlin din 29 Iunie 1878. Protocol No. 9).

conferența puterilor intrunite la Londra spre a rezolva problema dunăreană, a esclus din sinul ei pe România—statul cel dintâi interesat— și căutând a împăca toate interesele încâlcite n'a putut ajunge, decât la un rezultat plin de contradiceri și opus, în multe priviri, principiilor generale ale dreptului internațional în materie de navigație fluvială. Deși conferența nesocoti principiul elementar că nu se pot lua decisiuni asupra drepturilor suverane ale unui stat fără consimțământul formal al acestuia; și deși nesocoti chiar protestul României împotriva acestei nedreptăți,—totuși ea a fost nevoită a recunoaște, că hotărârile luate în asemenea condițiuni, nu pot avea putere esecutorie față cu statele ce nu le-au sub-semnat.

Acest punct din deliberările Conferinței este vrednic de toată luarea aminte, mai cu samă fiind că iarăși acei interesați și doritori ca chestiunea Dunărei să aibă pentru țară urmările cele mai rele, caută mereu a răspândi credința, cum că aducerea la îndeplinire și chiar impunerea tratatului de la Londra în contra voinței României ar fi numai o simplă chestiune de timp. „Spada lui Damocles“, atârnată asupra țarei, eată imagina de predilecțiune ce se întrebuințează în această privință. Această alegațiune, repetită necurmat cu scopul de a infățișa situația României ca amenințată, este contrarie faptelor și actelor, contrarie adevărului; deci ea dovedește numai reaua credință a acelor care o susțin.

După ce conferința încuviințase regulamentul de navigație, de poliție fluvială și de supraveghere pentru partea Dunărei între Porțile-de-Fer și Galați, lucrare întocmită de comisia europeană în contra votului României, Plenipotențiarul Austro-Ungar propuse un proiect

de declarație prin care să se constate adoptarea definitivă de către puteri a aceluși regulament. În desbaterile ce au urmat despre redacția acestui act, toate puterile constatară deopotrivă că hotărârile ei nu vor putea avea un caracter esecutoriu față cu statele nerepresentate în Conferință. Prin urmare cuvântul de *esecutoriu* ce se afla în proiectul propus de Comtele *Karolyi* nu s'a aprobat de adunare și a fost retras de însuși plenipotențiarul austro-ungar. Declarațiile făcute în această privință de Lord *Edmond Fitzmaurice* sânt mai cu samă lămuritoare. Reprezentantul Angliei zise că ar fi înțeles cuvântul de „*esecutoriu*“ ca *aplicabil numai la puterile semnatare ale protocolului*. Acest cuvânt nu s'ar putea însă interpreta ca *dând vre unei puteri un mandat esecutoriu*. Acum însă ori ce dificultate este înlăturată, de oare-ce această expresie n'a fost menținută (1) Așa dar după părerea împuternicitului britanic, chiar dacă cuvântul „*esecutoriu*“ ar fi fost admis, el nu s'ar fi putut înțelege ca un mandat esecutoriu dat vre unei puteri. Cu atât mai mult trebuie să dispară ori-ce îndoială în această privință, când cuvântul s'a retras și când adunarea recunoscă în *unanimitate* că hotărârile ei nu pot constitui un titlu esecutoriu. Eată pe temeiul actelor, cum stă această chestiune asupra căria se respândesc cu dinadinsul nedumeriri și temeri.

Tot în timpul în care se urmau tratările diplomatice între puteri, lumea științifică începu și ea a se ocupa cu

1) „*Lord Edmond Fitzmaurice* aurait compris le mot „*exécutoire*“ comme „*étant applicable exclusivement aux Puissances Signataires du Protocole*. Ce „*mot* ne saurait être interprété comme donnant à d'autres Puissances un mandat „*exécutoire*. Toutefois, puisque le Plénipotentiaire d'Autriche-Hongrie ne maintient pas son expression, la difficulté semblerait aplanie.“

(Ședința Conferinței de la Londra din 13 Fevr. 1883.—Protocol No. 3)

chestiunile complexe ce compun problema dunăreană. Trei bărbați de știință eminenți ai Germaniei : *Dahn*, profesor in Königsberg, *Holtzendorff*, profesor in München, și *Geffcken* din Hamburg, fost ministru reședinte, apărare cu multă căldură, fiecare dintr'un punct de vedere deosebit, drepturile României și deșteptară opinia publică europeană asupra însemnătății acestei chestiuni. Resultatul lucrărilor lor este următorul : multe din vederile noastre ce se contestau la început, la urma urmei s'au admis și recunoscut in genere ca întemeiate și drepte. Deci valoarea numitelor scrieri științifice nu a fost numai teoretică, după cum pretinseră protivnicii nostri, ci in multe priviri foarte practică și reală.

In mijlocul crizei dunărene poziția României tu iarăș din cele mai anevoioase față cu puterile europeene. Statele de-adreptul interesate erau, precum vădурăm, Austro-Ungaria și Rusia. Cele-l-alte având numai interese secundare nu aveau un cuvânt pentru a lua o atitudine mai pronunțată. Totuși Franția singură găsi cu cale a îmbrățișa cauza contrară României. Ea deveni aprigul avocat al pretențiilor Austro-Ungariei. Și in silințele ei de a ne impune o soluțiune dunăreana vătămătoare intereselor noastre, ea a mers așa de departe încât, nesocotind rezistența guvernului, îl amenință in chipul următor : „*va veni un guvern, care va adera la faptul indeplinit*“, a respuns D-l Challemel-Lacour, ministru de externe, când reprezentantul nostru la Paris ¹⁾ îi arată că România nu poate primi vestitul *Projet Barrère*. Atât de puțin Franția își da samă, că guvernul Român apara drepturile

¹⁾ Veđi „Românul“ din ¹³/₂₅ Noembre 1883.

și interesele țării, încât nu se sfia a declara că o schimbare ministerială ar înlătura toate dificultățile.

Anglia, deși arăta oare-care bună-voință, îngrijia mai întâi de interesele ei comerciale la gurile Dunărei; deci ea privea litigiul Dunărei mai mult ca o chestiune *mari-timă*, pe când chestiunile pur *fluviale* veneau pentru dânsa pe a doua linie. Germania și Italia, amendouă mai puțin interesate, au stat mai mult neutre cu scopul de a împedeca că problema dunăreană să devie o cauză de desbinare europeană. România se afla dar prin forța împrejurărilor izolată, cătând a'și apara singură drepturile. Lipsită de orice sprijin, ea găsi pe unele puteri protivnice intereselor ei, pe altele indiferente. Nimic însă nu poate fi mai primejdios pentru un stat mic decât o asemenea izolare, în mijlocul întâmplărilor politicei internaționale. Această anevoioasă poziție fu apoi încă mai îngreuiată prin încordarea relațiilor noastre cu Austro-Ungaria, încordare adusă mai cu samă prin exploatarea și falsificarea chestiunii în folosul unor interese ostile țării.

În adevăr, când privim modul complet și incisiv, cu care scrierile sus citate au tratat chestiunea Dunărei în întregimea ei, apoi lesne pricepem că prețiinși apărători ai drepturilor țării nici măcar nu 'și au dat osteneala a le studia și a le cunoaște. Aceasta firește era de prisos pentru scopurile ce urmăreau. „Austro-Ungaria voiește să răpească Dunărea“. „Austro-Ungaria voiește să distrugă statul român,“ — eată singura temă a sgomotoasei agitațiuni ce acei prețiinși apărători se sileau a ațița, pentru a împedeca cu dinadinsul ori-ce soluțiune echi-tabilă care s'ar fi putut împăca cu interesele noastre. Nu dar apararea dreaptă și adevărată a cauzei României, ci întrebuintarea acestei cauze ca mijloc de uneltire în con-

tra Austro-Ungariei și in folosul politicei rusești— eată scopul pentru care o samă de indiviți fără conștiință și fără rușine lucrau necurmat pe sub mână sau pe față. Dovada cea mai lămuritoare in această privință este faptul că pentru dënșii chestiunea Chilieii pare că nu esista. De aceia mai că n'au băgat in samă scrierile germane, atât de favorabile Romăniei, tocmai fiind că ele puneau in evidență toată insemnătatea afacerei Chilieii. De aceea acele silinți desperate de a indrepta in-treaga atenție publică numai asupra acțiunei Austro-Ungariei, pentru a ascunde cu chipul acesta mai bine tendințele amenințătoare ale Rusiei. De aceea strigau pe toate tonurile, ba că chestiunea Dunărei ar fi compromisă și perdută prin concesiunile guvernului, ba că țara ar fi amenințată de esecutarea hotărîrilor de la Londra.

Aci însă rēvna neadevărului și a rēului s'a incurcat intr'o ciudată contrazicere. Căci din două lucruri unul : sau chestiunea era perdută prin concesiunile ce pretindeau că s'ar fi făcut, și atuncea cum mai încăpea esecutarea? Sau Romănia este, după cum susțin ei, amenințată de o esecutare, apoi tocmai aceasta ar dovedi că a rămas statornică in apărarea drepturilor sale. Vēdurăm însă că nici una nici alta nu sunt adevērate. Hotărîrile conferinței nu au și nu pot avea putere esecutorie față cu Romănia. Și actele și faptele publice dovedesc până la evidență că chestiunea Dunărei a rămas intregă pentru noi. Oare este admisibil că marele puteri să fi îngăduit protestul nostru, dacă s'ar fi făcut promisiuni sau concesiuni? Trebuie dar un dispreț desēvēșit al adevărului, pentru a susține încă astă-zi in fața faptelor cunoscute, că cauza noastră ar fi compromisă. Ce să mai zicem însă de indrāsneța insinuare, cum că Coroana Regală a Romă-

niei ar fi fost cumpărată cu jertfirea intereselor țării? Prea vedită este aci intenția de a lovi tocmai in cea ce a înălțat și consfințit noua poziție a României in Europa.

Tocmai această poziție ne esplică cum țara, cu toată izolarea ingrijitoare, in care ajunsese prin natura complecsă a problemei dunărene, a putut eși dintr'o situație atât de anevoioasă fără a aduce vre o vătămare drepturilor și intereselor ce apăra. Aceasta ar fi fost cu nepuțință, dacă România n'ar fi avut o parte *activă și insemnată* in cea de pe urmă crisă orientală, dacă n'ar fi devenit un factor real și pozitiv in cumpăna politicei europene. Numai ast-fel țara strebătënd prin crisa dunăreană, n'a fost slăbită in poziție ei internațională, ci din contra această poziție, precum vom vedea in urmă, a fost încă întărită și sporită față cu mersul general al politicei europene. In ciuda și in necazul tuturor dușmanilor esterni și interni ai țării, improtiva tuturor silințelor indreptate in contra-i, Regatul tot a făcut in anul trecut un pas inainte in istoria sa.

III.

Din poziția geografică a României isvoreșce și insemnătatea țării in soarta Orientului, și primejdiile prin care a trecut până acum și care amenință încă esistența ei ca stat și ca nație. Și una și altele sunt strins legate intre ele. Adevărata valoare a omului se cunoașce dupe greutatețile ce a știut să invingă, căci luptele vieței oțelesc inima și caracterul, inalță energia și făuresc oameni intregi. Ear cei lipsiți de putere de caracter și robi ai tuturor slăbiciunilor, remăn in voia întâmplărilor și sfrșesc

mișelește. Așa și în viața poparelor. Românii, așezați între Dunăre și Carpați și înconjurați din toate părțile de neamuri străine și dușmane, au strebătut din cea mai îndepărtată vechime până în timpurile noastre prin cele mai cumplite și zdrobitoare furtuni, scăpând mult încercata lor vitalitate. Cât de mari să fie fost nenorocirile și suferințele trecutului, tocmai prin ele nația română dovedi adevărata ei valoare, însemnătatea ei pe pământul unde soarta a aruncat-o, și viitorul ce o așteaptă. Este de mare nevoie să reamintim necurmat toate aceste, într'o epocă unde silințele de a răspândi neîncredere în puterile și în viitorul nației, nu întâmpină o împotrivire destul de tare și de hotărîtă, pentru a fi cu deseversire zădărnice. Căci trebuie să ne-o mărturisim, am căzut într'o stare îngrijitoare de amorțeală intelectuală și morală, ce nu poate fi decât trecătoare, dar pe care datori suntem a o combate din resputeri.

Trăsătura de căpitanie în istoria noastră, — trăsătură ce o putem urmări prin toate veacurile, — este taptul statornic că Românii au fost totdeauna o insulă etnografică, neconținut inundată din toate părțile de valuri urieșe, dar rămîind totdeauna nestrămutată în mijlocul tuturor frământărilor și schimbărilor etnografice ce s'au îndeplinit în jurul ei.

Astfel am stat la începutul istoriei noastre; astfel stăm și astăzi. Marele istoric *Gibbon* în vestita sa scriere despre cauzele decăderii Imperiului roman, a caracterizat în treacăt foarte bine poziția neamului românesc. Vorbînd despre retragerea Romanilor sub Imperatul Aurelian din provincia Dacia, lăsată astfel în voia Goșilor și Vandaliilor, zice într'o notă despre „*Valahi*“, urmașii acelei po-

pulațiuni din Dacia, „că sânt incunjuțați de pretutindenii de barbari, însă că nu se amestecă cu ei“ (1).

Gibbon arată tot-odată în scurt în aceeași notă că acest neam a păstrat din vremele cele mai vechi conștiința individualității sale naționale.

Din popoarele ce incunjurau pe români în evul mediu, Tartarii au dispărut. Polonii, adeseori biruitori în țările românești, au încetat de a exista ca stat și nu mai au nici un rol în afacerile Orientului. Puterea turcească a fost respinsă de pe malurile Dunărei și înlocuită de noi state slave ce sânt în formațiune. Numai Ungurii au rămas din vremele acele la locul lor. Ear din nord marele Imperiu slav s'a întins mereu până în inima Moldovei și a pus de curând iarăși mâna pe una din gurile Dunărei. Câte schimbări în cursul secolelor! Țara românească însă, adeseori amenințată de peire și de stingere, tot aceea insulă etnografică a rămas; și în timpurile noastre, își a afirmat din nou vitalitatea și viitorul. Ear astăzi, și din nord și din sud, valorile ce o impresoară, tind mereu a se unifica: slavismul roade coastele ei și cată a o inunda.

Politica seculară a slavismului, urmată de Impărăția rusească cu o statornicie uimitoare, țințește în scopurile ei finale la cucerirea Țarigradului și a Bosforului și la unirea tuturilor populațiilor slave, fie sub sceptrul Țarului, fie într'o imensă confederație tot sub cărmuirea împărătească. Nu puterea turcească, care singură ar fi fost de mult alungată din Europa, ci Occidentul a stăvilit și împedat până acum realizarea acestor planuri amenințătoare pentru lumea întregă. Români, de viță

(1) Cap. XI.— Această observație e cu atât mai vrednică de luare aminte cu cât la sfârșitul secolului trecut — când Gibbon scria — neamul nostru era cu totul necunoscut în Europa.

apuseană, și prin toate năzuințele lor de cultură, reprezentanți ai Apusului, numai prin acea acțiune necurmată de improtivire a Occidentului în contra silințelor urieșe de expansiune ale Imperiului rusesc, au putut scăpa de strivirea neapărată, ce îi aștepta, dacă soarta Orientului rămânea în voia Slavilor. Acea insulă etnografică ce o formează România din vechime; această nație occidentală la gurile Dunărei, cu conștiința vie a individualității sale și cu aspirațiunile ei proprii, străine și opuse celor slave; această țară românească stă pururea în calea politicii rusesci, ca postul cel mai înaintat al Occidentului în contra slavismului. Eată dar, în scurt, identitatea de interese ce leagă pe România de Europa apuseană; eată adevărata însemnare a țării noastre în cumpăna politicii internaționale. Românul care nu poate sau nu vrea să înțeleagă această însemnare a țării, nu va vedea nici odată lămurit în afacerile ei, nu va pricepe nici o dată, unde stau și cum trebuiesc cărmuite interesele de căpitanie ale statului.

Vădурăm dar că tocmai primejdiile atât de mari ce izvoresc pentru România din poziția ei, sânt tot odată și sigiliul însemnătății acestei țări.

Antagonismul firesc și permanent ce există între Europa apuseană și slavismul sub conducerea despotismului asiatic, se arată în chipul cel mai vedit în timpul războiului de Crimeea. Atunci Franța și Anglia luase rolul activ de a respinge Rusia de la gurile Dunărei și de a o opri pentru un timp îndelungat în mersul ei spre Balcani. Austria era protivnică politicii rusesci și amenințătoare; Prusia, de și cam nehotărâtă la început, tot se legă în urmă prin un tratat a sprijini politica Austriei. Rusia se afla dar cu totul izolată în fața Europei. Pen-

tru noi Români, învingerea Imperiului slav a fost condițiunea de căpitenie pentru întemeerea statului nostru, pentru desvoltarea liberă și plină de viață a nației.

După incheerea tratatului de la San Stefano, Rusia întâlnește iarăși în calea ei pe puterile apusene, contestându-i dreptul de a hotări și regula singură nouă stare de lucruri în Orient. Situația europeană fusese priincioasă pentru interprinderea resboiului, mai cu samă prin asigurarea neutralității bine voitoare a Germaniei. Nici o putere nu era dispusă a se împotrivi acțiunii militare, toate însă își rezervau intervenirea lor în momentul decisiv al negocierilor. Eată dar Rusia din nou silită a se supune Europei, a renunța la Congresul de la Berlin la o mare parte a izbândilor dobândite pe câmpiile de resboiu, căci nu putea să se espue a încerca o nouă și teribilă luptă cu Austro-Ungaria și Anglia, amândouă gata a se uni, dacă guvernul din St. Petersburg ar fi stărunit a menține stipulările sale cu Poarta. Pentru noi Români, iarăși intervenirea Europei în afacerile Orientului și înlocuirea Tratatului de la San Stefano prin acel de la Berlin—cu toate nedreptățile acestui din urmă pentru țara noastră — a fost de cea mai mare însemnătate.

Antagonismul între Europa apuseană și slavismul este dar un principiu statornic și nestrămutat în politica internațională, care nu trebuie nici o dată perdat din vedere, fie că acest antagonism să se afle în stare latentă, fie că s'ajungă în stare de conflict. Numai puterile cari iau rolul activ de a opune o stavilă espansiunii marelui imperiu slav, nu pot fi tot-d'a-una aceleași.

De la resboiul de Crimeea până la cea de pe urmă crisă orientală, situația Europeană s'a schimbat cu desevârșire. Prin învingerea zdrobitoare a Franciei, Germanii

își putură realiza aspirațiunile naționale cele mai scumpe, idealul rēvnit de atâtea generațiuni : unitatea și imperiul. Această putere colosală, deabia înființată și factor cu totul nou în Europa, deveni curēnd centrul de gravitație a politicei internaționale. Franția fu dar adusă prin forța împrejurărilor a părăsi cu desēvērșire politica ei tradițională în Orient ; interesul ei de prima ordine, adică redobândirea poziției pierdute la 1871, trece de acum înainte peste toate celelalte. Prin urmare, combaterea planurilor Rusiei nu mai poate intra în politica Republicei. Din contra, silințele oamenilor de stat franceji ținteau adeseori la o înțelegere și chiar la o alianță cu Rusia împotriva Germaniei, de când Imperiul slav se veduse oprit la Berlin pe calea sa victorioasă în Peninsula Balcanică, de când era cu totul nemulțămīt de rezultatele, impuse la Congres, ale unui război făcut cu atâtea sacrificii.

Pe de altă parte Germania, dorind mai înainte de toate menținerea noii sale pozițiuni, încheie o alianță formală cu Austro-Ungaria, pentru a se asigura în contra eventualității acelei coalițiuni amenințătoare. Această alianță, înțărītă în urmă prin intrarea Italiei, domneșce în întreaga situație a Europei ; ea este astăzi elementul *statornic* și nestrămutat în mijlocul tuturilor schimbărilor zilnice ale politicei internaționale. Liga austro-germană este întemeiată pe interesele vitale ale amânduror statelor, Germania are neapărată nevoie de alianța Austro-Ungariei, pentru a preveni sau a întâmpina o coalițiune între Franția și Rusia. Austro-Ungaria are neapărată nevoie de alianța Germaniei, fiind că este puterea cea mai deadreptul amenințată prin scopurile urmărite de politica rusească în Orient. N'avem de cât să presupunem un moment că Rusia ar isbuti, după cum voeșce, a forma un mare stat

balcanic independent, dar cu totul supus influenței sale, și pricepem îndată că Austro-Ungaria s'ar vedea impresurată de slavism și din nord și din sud, espusă astfel, încă mai mult decât astăzi, la fel de fel de uneltiri neastâmpărate printre slavii din propriile sale state. In cazul însă al unui conflict resboinic, apoi poziția ei ar fi încă mai a-nevoioasă. Aceasta ne esplică asemenea pentru ce Austro-Ungaria a trebuit să și asigure și ea o poziție in peninsula balcanică, față cu progresele, deși reduse la Berlin, totuși încă destul de insemnate ale Rusiei in mer-sul ei spre Bosfor. Luarea însă in stăpânire a Bosniei și Herțegovinei de către Austro-Ungaria n'a putut decât să înăsprească încă rivalitatea firească ce esistă între amēndouă Imperiile. Anglia cu totul ocupată in Egipt, unde stau interesele ei cele mai de căpitenie privitoare la India, nu mai poate fi privită astăzi ca o putere ce s'ar improtivi numai decât și cu hotărîre acțiunei rusești in Orient.

Așa dar, după toate desvoltările de mai sus, antagonismul in Europa apuseană și marele Imperiu slav subsistă in toată puterea sa, ba poate merge chiar crescând; numai statele ce au astăzi rolul de a stavili dea-dreptul, prin politica lor, espansiunea Rusiei, sunt altele de cât in timpul resboiului de Crimea. Liga celor trei puteri din centrul Europei, avēnd scopul bine hotărît de a menține starea actuală de lucruri in Europa, oprește de fapt, prin acțiunea ei pacinică, propășirea slavismului in Orient. Căci Rusia știind bine că ori-ce incercare din partea-i de a tulbura pacea lumii va intâlni resistența hotărîtă a puterilor centrale, n'are nici o speranță de a eși invingătoare dintr'o luptă atât de inegală și vede astfel acțiunea sa in Europa ținută in loc. Remâne bine înțeles că am ară-

tat aci in scurt efectele intreitei alianțe numai intru cât ele privesc politica rusească, lăsând la o parte celelalte consecințe ale ei, ce nu ating atât de direct situația țării noastre și subjectul de care ne ocupăm.

Antagonismul între Europa apuseană și slavismul fiind dat prin însăși natura și forța lucrurilor, nu poate fi înlăturat prin schimbări sau combinațiuni trecătoare, ce se ivesc in cursul întâmplărilor. El poate să fie menținut un timp oare-care in stare latentă, poate să treacă chiar prin o fasă pacinică și mai puțin îngrijitoare, dar antagonismul însuși va rămânea neștrămutat, cât timp vor exista cauzele lui. A pricepe mersul politicei internaționale este tocmai a deosebi împrejurările constante și permanente in relațiile puterilor, de acele schimbătoare. Cele d'întâi izvoresc din natura lucrurilor, care este totdeauna mai puternică de cât voința oamenilor; ele se pot prevedea până la un punct oare-care; ele sânt dar elementele cunoscute și positive, cari lămuresc diferitele situațiuni, ce se succede in mersul întâmplărilor; ele trebuie să fie temelia sigură a ori-cărei politice esterne bine și matur cumpănite. Nimică dar mai greșit de cât a crede sau a aștepta că fluctuațiunile zilei ar fi in stare a stremuta ceea ce este productul unei dezvoltări istorice de secolii întregi. Productul însă al unei asemenea dezvoltări este antagonismul permanent, după cum vedem, între Occident și slavismul oriental, antagonism având fireasca sa obârșie in politica urmată neîntrerupt de Imperiul rusesc in timp de doi secolii. Nimica dar mai greșit decât a presupune că fasa pacinică, in care a intrat acum in urmă politica oficială a Țarului, ar aduce vre o schimbare in acea situație dată prin forța lucrurilor. La noi, mai cu samă, mulți obicinuiți a nu vedea in viață și in lume de

cât un șir de fapte incoherente, nu pot pricepe cu nici un chip nici logica faptelor, care este tot atât de puternică cât și logica cugetărei, nici învățămintele istoriei în genere și acelei a României în special. Ei rămân dar cu totul în voia ziaristiceii, care — cu rare excepțiuni — își înțelege misiunea silindu-se a răspândi cât se poate mai multă confuzie în capetele oamenilor, încât bieții cititori nu mai știu la urmă nici ce să creadă, nici cum să judece. D'aci fel de fel de combinați, de ipoteze fantastice, de sciri de senzație, îndată ce se ivesce un fapt mai însemnat în Europa. D'aci exploatarea comodă a acelei confuzii în folosul tuturor intereselor, numai nu a adevărului. Eată cum merge lucrul. Mai întâi nici ziariștii, autorii confuziei, nu ved lămurit, astfel că ei ênșiși mai măresc încă propria lor nedumerire prin ceia ce se cred datori a adauga în interesul cauzei. Apoi confuzia tuturor faptelor și noțiunilor, ast-fel sporită și perfecționată, ajunge în crierul celor caracterizați mai sus, carii sau iau toate drept evanghelie sau mai dispun și ei de un fond bogat de inchipuiri confuze. Și rezultatul final al acestor urmări este o confuzie cumplită, în contra căreia chiar și zeii, după proverbul antic, s'ar lupta în zadar.

Nici cu ocazia noiei faze a politiceii ruseșei, ziaristica noastră — cu rare excepțiuni — n'a remas mai jos de frumoasele pilde ce le primeșce din străinătate. N'a publicat ziarul engles *Standard* punct cu punct tratatul încheeat între Germania și Rusia cu ocazia visitei D-lui de Giers la Varzin? Așa s'a discutat și susținut foarte serios și la noi cum că cancelarul german ar fi înșelat pe Austro-Ungaria, jertfind aliata sa intereselor ruseșei; că prin apropierea Rusiei de Germania, s'ar fi rupt tratatul Austro-German, și câte altele! Și la urma urmei, cine

scie? Poate c'ar putea resulta din toate acestea vre un reu, vre o vatamare pentru România? Ce descoperire imbucurătoare!

Ne am indepărta prea mult de subjectul acestui studiu, dacă am cerceta cauza pentru care Rusia in situația actuală a Europei a găsit mai cu cale a îmbunătăți relațiile ei cu liga puterilor centrale. Vom reaminti numai in trecut că imprumutul de 50 milioane ruble incheeat indata după călătoria D-lui de *Giers*, și luarea *Mervului* in Asia dovedesc in deajuns că Guvernul de St. Petersburg a știut să se dispăgubească aiurea de pacea ce-i este impusă astăzi in Europa. 'aci nu rezultă că politica Țarului ar putea renunța vre-o-dată la scopurile ei in Peninsula Balcanică, că ar putea renega o tradiție seculară adânc intipărită in inima tuturor slavilor, intr'un cuvânt că ar putea face se dispere causele acelui antagonism, in care ea se află fața cu puterile apusene.

Mai este încă o cauză internă foarte insemnată care nu permite Guvernului rusesc — chiar dacă ar voi-o — de a părăsi cauza slavilor și politica sa seculară. Această politică a rămas astăzi singura idee ce mai susține Autocrația. A renunța dar la ea, fie espres fie de fapt, ar insemna o abdicare.

In scurt Rusia a fost nevoită a amâna deocamdată realizarea scopurilor sale in Peninsula Balcanică pentru imprejurări mai favorabile, și aceasta este tocmăi succesul cel mai strălucit al politicei de pace urmată de puterile centrale.

Se repetă același lucru ce l'am putut observa deja o dată in istoria noastră contimporană. Câte nu s'au zis despre alianța celor trei Impărați, ce a precedat ultima crisă orientală! Cu toate acestea, faptele au dovedit că

aceasta era numai o fasă trecătoare în politica acelor puteri, nu un principiu statornic. Și nici nu putea fi altmintrelea, căci îndată ce a fost vorba, la 1878, de a se regula soarta Orientului, antagonismul firesc între Slavismul și Europa apuseană a izbucnit din nou și a amenințat lumea, după San-Stefano, cu o conflagrațiune teribilă.

Eată dar marea deosebire ce există între foasta alianță a celor trei Impărați, și cea austro-germană de astăzi: cea d'întâi era o combinație trecătoare și posibilă numai în împrejurările de atunci. Alianța austro-germană însă este o chestiune ce reprezintă, precum arătarăm, un interes *vital* pentru statele aliate; ea este impusă prin forța lucrurilor.

IV

Arătarăm în capitolul din urmă că antagonismul ce există între Slavismul și Europa apuseană, — astăzi reprezentată prin alianța germano-austriacă, — este un principiu firesc și permanent în mersul politicii internaționale, principiu pe care nu trebuie să-l perdem nici odată din vedere, ori-care ar fi fluctuațiile schimbătoare ce se ivesc în cursul întâmplărilor.

România, precum vedurăm, se află pusă tocmai în mijlocul acestui antagonism, și soarta ei — în cursul noastre dezvoltări istorice — a fost necurmat înriurită de el. De aici se naște întrebarea de căpitanie, care este politica esternă a României ce rezultă din această situație. Mai întâi de toate, de aici decurge învățământul că, precum antagonismul arătat este constant, asemenea și direcția politicii țării constantă să fie.

Pentru a pricepe în modul cel mai lămurit care trebuie

să fie această direcție, trebuie să ne dăm bine sama de însemnata deosebire ce există între interesele vitale ce privesc chiar existența statului și a nației, și interesele secundare ce sânt mai mult ori mai puțin schimbătoare.

O identitate complectă de interese între două state nu poate exista; dovadă că chiar între două puteri atât de strâns legate ca Germania și Austro-Ungaria, zilnic se desbat chestiuni economice precum tarifele căilor ferate, importul vitelor și altele. Politica este prin urmare datoare a cumpăni și a pricepe gradul intereselor. Cunoscut este în această privință cuvântul Principelui Bismark, rostit într'o desbatere a parlamentului german, privitoare la chestiunea orientului. Cancelarul declară că interesele Germaniei în afacerile orientale nu merg așa de departe încât, pentru soarta Turciei, să se espue „sănătoasele ciolane ale unui grenadir din Pomerania“. Ce însemnează acest cuvânt? De sigur, nu că Germania este nepăsătoare față cu mersul lucrurilor în Orient; dar tocmai aici stă deosebirea ce face cancelarul german între interesele vitale ale țării sale, care sânt temelia întregii sale politici externe, și între acele mai puțin însemnate, care nu pot îniiuri asupra principiului fundamental.

Pentru ca să aplicăm această deosebire în politica țării Românesci, trebuie și noi Români să cumpănim cu pătrundere interesele noastre și să deosebim pe cele vitale și de prima ordine, de cele de a doua mână. Și când vorbim de interese de căpitenie nu înțelegem folosul zilnic și schimbător, ci pe acel interes permanent, cum este existența națională, și care e identic cu dreptatea.

În tot studiul ce urmărim am dovedit că pentru România este o chestie de viață și de moarte, că aspirațiile panslaviste și politica rusească să nu 'și atingă țelul în

Orient. Acest principiu fundamental pentru țara noastră decurge din întreaga istorie a chestiunii orientale și trebuie să fie alfa și omega al crezului nostru politic în afacerile esterne.

Așa dar România, această insulă etnografică, situată între Rusia și Austro-Ungaria, este necurmat amenințată de cea d'întâi în propria ei existență. Scopurile slavismului, după cum dovedirăm, sânt nimicitoare pentru România, și mijloacele lui ce de doi secolii întrebunțează mereu în contra noastră, au țintiți tot deauna la sugrumarea țării Românești.

Oare un asemenea pericol poate exista pentru noi și din partea Austro-Ungariei? Neîndoelnic nu. Austro-Ungaria prin chipul cum este constituită ca stat, nu mai poate astăzi cucerii și absorbi o nație compactă ca a noastră. Este cu neputință ca acest imperiu să țintească la o asemenea cucerire, de oare-ce prin aceasta își ar sdruncina echilibrul constituției sale. Își poate cineva închipui că Ungurii, astăzi factori principali în monarhie, ar consimți vr'o dată la o asemenea politică, care ar avea, pentru nația lor, urmările cele mai grave? Pot oare Ungurii primi o eventualitate, prin care ar fi puși față-in-față cu zece milioane de Români? Cu câtă împotrivire au primit ei ocuparea Bosniei și a Herzegovinei, de teamă să nu se prea întărească elementul slav în monarhie; și doar știut este că în aceste două provincii nu există un element național compact. Cine vede, pricepe dar cu ușurință că interesele noastre vitale, adică existența și viitorul nostru național nu poate fi amenințat din partea Austro-Ungariei. Ear dacă s'ar întâmpla vr'o dată că România să fie inundată de slavism, și că cele opt zeci de milioane ale Colosului de Nord să ne

copleșească, atunci sterși de pe fața pământului vom fi. Un asemenea pericol amenință și pe Austro-Ungaria, căci este cunoscută lozâncă cuprinsă în crezul politicei slave, care glăsuiesc că: *drumul la Țarigrad trece prin Viena*; ear de la 1878 incoace s'a mai adăogat și Berlinul ca stație necesară în această cale.

Deci cu toate deosebirile de interese ce există între Austro-Ungaria și România, care interese însă nu pun în joc existența noastră; cu toate neînțelegerile trecătoare ce se pot ivi, — totuși, față cu pericolile din partea slavismului, interesele vitale ale României și ale Austro-Ungariei, rămân paralele. Bună-oară doi vecini, care pot avea diferite neînțelegeri ori sfeși de hotărnicie, uită toate acestea, și se ajută între dênșii îndată ce se vęd amenințați de acelaș foc sau de aceeași inundație.

De aici însă nu poate rezulta că România să jertfească individualitatea sa în folosul Austro-Ungariei sau să se *infeodeze* în imperiul vecin, ca să întrebuițăm un neologism al elegantei noastre ziaristici.

Dar aceasta nici nu este în interesul Austro-Ungariei de oare-ce, în fața pericolului comun, ea are nevoie de noi, are neapărată nevoie de o Românie independentă și puternică. Aceasta este așa de adevărat, în cât presupunându-se, un moment, că Austro-Ungaria ar renunța a stavili expansiunea Rusiei în Orient, că ar voi poate să se înțeleagă cu imperiul slav, România nu numai că ar fi spusă la cele mai mari primejdii, dar datoare ar fi ea a își cauta un sprijin acolo, unde o asemenea combinație ar fi combătută.

Din desvoltările ce preced, ori cine va ajunge a judeca valoarea unei formulii foarte răspândită la noi, cum că România, prin poziția ei, ar fi condamnată a face ori po-

litică Rusească, ori politică Austro-Maghiară. Această formulă este o veche remășiță a trecutului nostru nenocit. când la noi incetase ori-ce politică națională ; ea este încă până azi primită de acele elemente, cari reprezentând trecutul, nu pot pricepe nici noua poziție a României în Europa, nici o politică adevărat națională.

Foarte inrudită cu această idee, că soarta noastră este a fi în veci supuși cui-va, este și zicerea aceea cum că țara noastră n'are viitor, de oare-ce într'un viitor mai mult ori mai puțin îndepărtat, ea va fi s'au împărțită între vecini sau cucerită de unul dintre ei. Aceasta este teoria favorită a elementelor cu desăvârșire căzute în această țară. Neproducând nimic, nesimțind în sine nici iubire, nici durere pentru țară, neavând înseși nici un fel de viitor, foarte comod și plăcut le este că nici țara aceasta să nu mai aibă viitor. Modul cum se manifestă această idee este cea mai vie dovadă de mișelia acelor cari o susțin ; căci deși ei privesc existența țării numai ca o chestiune de timp, totuși nu simt întrînșii sfânta datorie a apărării desperate a pământului strămoșesc, — datorie ce a inflăcărat toate națiunile, când existența lor a fost amenințată — ci invoindu-se fără nici o durere cu pretinsa soartă a țării de a fi cotropită, ei dovedesc că n'au nici un simț românesc întrînșii, nici un respect pentru străbunii noștri, cari au rescumpărat cu riuri de sânge păstrarea acestei nații la gurile Dunărei. Privind cu nepăsare pretinsa peire a țării, ei nu se trezesc din această toropeală, decât pentru a își pune la cale treburile lor personale și de a linguși cu injosire chiar pe dușmanii țării.

* * *

Prin acest studiu se dovedește că între politica slav-

mului, așintită asupra Bosforului, și între politica românească, care nu voește decât pacinica dezvoltare și întărire a nației, în veci prăpastie va fi.

De aici nu rezultă că țara să facă politică de supunere față cu Austro-Ungaria, ci din contră să râvnească a fi un factor independent și din ce-în-ce mai însemnat în soarta Orientului.

Veðurăm în partea a doua a acestei lucrări, că în urma litigiului dunărean, situația internațională a României ajunsese a fi destul de anevoioasă; România era izolată în Europa și relațiile ei cu Austro-Ungaria erau încordate. Deși conferința din Londra părea a prelungi această situație primejdioasă pentru țară, totuși aci se poate vedea poziția mereu crescândă a României în Europa, de oare-ce *greutatea țării în cumpăna internațională însemna în sine mai mult decât afacerea dunăreană*. Cu alte cuvinte, deși în chestiunea Dunărei erau în joc interesele mai multor puteri, și deși acele interese erau opuse a-lor noastre, totuși acea chestiune nu putu cântări așa de greu, încât ea singură să decidă asupra situației esterne a țării și asupra relațiilor ei cu puterile europene. Față cu mersul general al politicii internaționale, România dobândise o însemnătate a ei proprie, care astăzi nu se mai poate *trece* cu vederea. Noua poziție a Regatului nostru în Europa, precum se dezvoltase de la ultima crasă orientală *incoace*, reprezintă în politica puterilor celor mari un *interes* real mult mai mare, decât regularea litigiului Dunărean. Astfel România, deși invinsă, ca un *stat mic*, la Conferința din Londra, totuși era un factor *prea trebuincios*, *prea important* în afacerile Orientului, pentru ca să fie nescotită și isbită în toate drepturile și interesele ei prin aducerea la îndeplinire a hotărârilor diplomatice de la

Londra. S'a recunoscut că in cumpăna păcei și a resboiului, România *cântărea ceva* și că acest *ceva* avea destulă greutate, pentru că locul și rolul ce 'și va alege Regatul in politica internațională să nu fie indiferent. Astfel se esplică pentru ce chestiunea Dunărei n'a putut deveni o cauză de dsbinare permanentă între România și puterile germane, pentru ce această chestiune nu a putut opri pe Austro-Ungaria — statul cel mai direct interesat — de a restabili relații bune și prietenești cu România.

Faptul decisiv prin care s'a manifestat, cam pe neașteptate, această ridicare a țării, este poftirea Regelui României spre a asista ca naș la botezul strenepotului Imperatului german. Era întâia ocașie in noua noastră istorie, unde suveranul țării independente primi o asemenea invitație de la o mare Impărăție și fu intimpinat, după ordinul espres al Impăratului Wilhelm, cu aceleași onoruri cu care este primit însuși Impăratul. Insemnătatea acestei călătorii, in imprejurările internaționale de atuncea, a fost apreciată in Europa intreagă. Intorcându-se de la Berlin, Suveranul țării visită și pe Imperatul Austro-Ungariei la Viena, unde asemenea i se făcu o primire strălucită. Curând după aceasta Primul Ministru I. C. Brătianu avu o intrevedere cu Principele Bismark la Gastein și cu comitele Kalnoky la Viena. Noua situație ce resultă pentru România din aceste mult comentate convorbiri politice, a fost clar și limpede espusă de D-nul Brătianu in parlamentul țării, după cum s'a arătat in prima parte a acestui studiu.

Acei carii n'au priceput, cum și pentru ce li s'a luat de o dată chestiunea Dunărei, pe care ei o intrebuițau ca un mijloc de uneltire in contra intereselor țării — aceia nu vęd și nu înțeleg că România a căpătat in Europa o insemnătate a ei proprie, și că față cu această insemnă-

tate, chestiunea Dunărei a trebuit să fie pusă la locul ei firesc, adică pe a doua treaptă. Dar acei carii n'au incredere în viitorul țării și carii speculează această pretinsă lipsă de viitor, nu vor și nu pot pricepe că țara în ciuda lor pășese necurmat.

Improtiva tuturor dușmanilor din lăuntru și din afară, cu toate greutățile prin care a trebuit să strebată țara în timpurile din urmă — România deveni un factor pozitiv și independent în cumpăna politicii internaționale și această nouă poziție a ei a fost de fapt recunoscută de puterile europene.

Deci România a făcut în anul 1883 un pas însemnat înainte în istoria ei.

Noi carii sântem adânc convinși de misiia și de viitorul nației pe pământul nostru strămoșesc, și carii salutăm cu fericire și mândrie înălțarea însemnată a țării noastre în Europa, îi mai dorim încă că *izbândile dobândite în afară să fie însoțite și în lăuntru de izbândi încă mai strelucite pe terenul muncii și a propășirii intelectuale și morale, scurt: pe terenul adevăratei culturi.*

V

ROMANIA ȘI SITUAȚIA EUROPEANĂ¹⁾

Sânt aproape trei luni, de când într'un studiu intitulat: „*Un pas înainte în istoria României*“ espuserăm însemnătatea anului 1883 pentru situația esternă a țării. Aruncând o privire asupra mersului istoriei noastre contemporane de la ultima crasă orientală incoace, vedurăm cum poziția și vedul statului român în Europa

¹⁾ *Țara Nouă* din 1/13 Iunie 1884, No 9.

au crescut necurmat, cu toate grelele și dureroasele încercări, prin care nația a trebuit să străbată.

Prin partea activă și glorioasă ce luă în resboiul rusoturc, prin apărarea energică a Independenței sale față de Rusia în tot timpul campaniei și al negocierilor diplomatice, prin hotărîrea nestrămutată de a nu ceda de bună voie și cu nici un preț o parte din pământul strămoșesc, România întemeie noua sa poziție și însemnătatea ei proprie în soarta orientului. Această poziție s'a ridicat treptat — chiar și prin chestiunea Dunărei — și în urmă a fost întărită în anul 1883 prin stabilirea unor relațiuni prietenesce și statornice cu liga puterilor centrale ale Europei: Germania, Austro-Ungaria și Italia, aliate pentru a menține și apăra pacea continentului. Astfel România deveni de fapt și fu recunoscută pentru întâiași dată ca un factor real și pozitiv în cumpăna politiceii internaționale.

Faptele arătate în acea lucrare și argumentele dezvoltate nu pot fi înlăturate. De aceea și o mare parte a ziaristiceii noastre se fereșce a intra într'o discuție amenunțită pe terenul concret al faptelor și actelor. Unii se îndărătnicesc a nu pricepe situația europeană, precum s'a dezvoltat de la 1870 încoace și consecințele ce rezultă din ea pentru țara noastră. Ei nu au dar nici o călăuză pentru a se orienta și a judeca mersul firesc al politiceii internaționale și rămân în voea tuturor inchipuirilor și combinărilor fantastice, ce nasc și dispar după cum suflă vântul.

Alții, de rea credință, interesați a respândi neîncredere în situația țării și în viitorul ei, urmează a falsifica cu cea mai mare sfruntare istoria noastră contimporană și țipă pe toate tonurile că interesele de căpitanie ale statu-

lui sânt jertfite și că nici o dată țara n'a fost mai injosită față cu străinătatea. Dar toate aceste silințe încordate ale unor elemente, care simțind că ele ênsêși nu mai au nici un viitor ar dori să lovească cu ori-ce chip și in viitorul țarei, își perd cu atât creditul și efectul, cu cât faptele vorbesc zilnic tuturor celor ce vor s'audă și să cugete ; cu cât faptele pășesc mereu inainte, neatinsse de toate acele hămăituri furioase.

Singura rađă de speranță ce a mai ramas protivnicilor inverșunați ai politicei esterne de azi a Romăniei, este o pretinsă schimbare ce s'ar fi făcut in timpul din urmă in intreaga situație internațională prin imbunătățirea relațiilor Imperiului rusesc cu Germania și Austro-Ungaria. Mult zvon se mai face, și ni se arată ca o strașnică descoperire cum că alianța puterilor centrale ar fi pe cale a se disface pentru a fi inlocuită de alte combinări, menite, firesce, a avea urmările cele mai rele și vătămătoare pentru țara noastră. Așa dar direcția luată de politica noastră esternă pe temeiul intreitiei alianțe, ar fi fost cu totul greșită, de oare ce această temelie s'ar fi surpat. Unii nici nu 'și pot ascunde bucuria, gândindu-se numai la ideea că interesele statului ar putea fi compromise, și escomptează deja cu nerăbdare izbândile ce ar resulta d'aci pentru scopurile lor indreptate in contra țarei. Eată in scurt parola dată astă-zi in tabera dușmanilor neimpăcați ai politicei noastre esterne. Eată cea de pe urmă speranță, de care ei s'agață, după ce chestiunea Dunărei le a fost luată ca unealtă de agitațiune și după ce invederat este acum că nu această chestiune va putea produce vre-o disbinare intre România și puterile germane.

După trei luni revenim dar la studiul nostru de mai

sus pentru a cerceta dacă s'a ivit vre o schimbare in situația europeană, schimbare care se pună la indoială sau s'atingă principiile stabilite de noi pentru politica esternă a României. Controlând mereu acele principii după mersul întâmplărilor, ele vor fi cu atât mai adevărite și întărite, cu cât se vor dovedi neatînse și nestrămutate de fluctuațiunile zilei.

Arătarăm că din antagonismul firesc și permanent ce există între politica rusească pe de o parte și Europa apuseană pe de alta, izvorește și principiul cărmuitor pentru politica esternă a statului român. Ținta urmărită de Rusia cu o statornicie neclintită din timpurile lui Petru cel Mare până astăzi, este intrunirea tuturor populațiilor slave, fie sub sceptrul, fie sub egemonia Țarului, și cucerirea Bosforului, „cheia casei“ cum o numește diplomația moscovită. Imperiul rusesc a trecut prin mare svârcoliri și transformări interioare, dar aceste scopuri ale politicei sale esterne nu s'au schimbat nici o dată și nici nu se vor schimba, *cât timp absolutismul se va putea menține*. Această politică presupune de la sine nimicirea României ca stat și ca nație. Eată principiul ce trebuie să fie, in cât privește Rusia, crezul politic al ori cărui Român, care cunoaște istoria, scie a se folosi de învețămintele ei in folosul țării și are o conștiință vie a naționalității sale și a însemnătății ei la gurile Dunărei. Am zis-o, vom repeta-o mereu cât timp vom ține condeiul in mână, și vom dovedi-o neincetat și prin studii amănunțite pe temeiul faptelor și actelor istorice: Neamul nostru compact și cu desăvârșire străin aspirațiunilor slave stă de veci in calea Rușilor in mersul lor spre Balcani și Țarigrad. De aceea cotropirea României este o necesitate absolută pentru politica slavismului. De

aceea între scopurile Rusiei, ațintite asupra Bosforului, și politica românească, care nu voiesce decât pacinica dezvoltare și întărire a nației, în veci prapastie va fi.

Așa dar, dacă există astăzi, dacă am ajuns unde sântem, dacă privim cu încredere în viitorul nostru, aceasta o datorim numai și numai Apusului, care a stăvilit necurmat expansiunea Imperiului slav. În timpul războiului de Crimeea această acțiune istorică a Europei apusene era reprezentată de Franța și Anglia. Astăzi, după schimbarea desevășită a situației europene prin înființarea Imperiului german, același rezultat îl obține alianța puterilor centrale, având de scop asigurarea păcii continentului, și în deosebi, în cât privește Orientul, stricta menținere a stipulațiilor Tratatului de Berlin.

Era firesc că această coaliție, cea mai puternică ce a vădit-o vre o dată istoria lumii, să întâmpine mare neîncredere și multe îngrijiri din partea protivnicilor ei. Programul ei pacinic se bănuia că ascunde scopuri amenințătoare și primejdioase pentru celelalte state. Era un spectacol neobiceiuit și nevădit până acum în politica internațională, că o putere atât de colosală care ar fi putut să impună voința ei în ori-ce chestiune, să se mărginească la o politică pur defensivă, urmărind alt scop decât menținerea și asigurarea păcii.

În Rusia, mai cu seamă, iritația în opinia publică și atacurile presei în contra acelei alianțe devenise foarte mari și luau proporțiuni îngrijitoare pentru pacea europeană. Căci nici o dată marele Imperiu slav nu se aflase față în față cu o coaliție atât de uriașă, care prin forța lucrurilor amăna pentru mult timp realizarea politicii tradiționale urmărită în Orient. N'au lipsit dar încercări stăruitoare ale diplomației rusești fie la Berlin, fie la

Viena pentru a furişa vre o disbinare in alianţa Austro-Germană şi a pregăti desfacerea ei. Tot odată inarmări rusesci, concentrări de trupe pe hotare, constructii de fortificaţii se urmau cu o activitate extraordinară spre a întâmpina ori-ce complicaţii răsboinice.

Au trebuit mai mulţi ani până când diplomaţia rusească să se convingă de două lucruri principale, in privinţa alianţei puterilor centrale: întâi că toate silinţele de a provoca vre o disbinare între Germania şi Austro-Ungaria sânt şi rămân zadarnice şi că toate uneltirile diplomatice, cât de dibace ar fi ele, nu produc decât un efect contrariu; al doilea că această alianţă n'are nici un scop agresiv şi ameninţător pentru Rusia. Guvernul Țarului inceptu dar a recunoaşte liga păcei ca un fapt in-deplinit, care nu se mai poate inlătura cu nici un chip din situaţia europeană. D'aci rezultă că in asemenea im-prejurări deveni mult mai priincios pentru interesele rusesci de a se înţelege cu acea coaliţie, decât de a trăi in relaţii incordate cu ea fără nici un folos practic. Această pricepere s'a impus cu atât mai mult Guvernului rusesc cu cât incercările sale din urmă de a resturna starea de lucruri de astăzi in peninsula Balcanică n'au isbutit de loc.

Căsătoria Prinţului Caragheorghevici cu fica Prinţului de Montenegro chiar sub auspiciile personale ale Țarului, era cel d'întâi fapt mai demonstrativ, prin care s'a semnalat atenţiunei europene inceptul noiei acti-uni ruseşti in Orient. Puţin in urmă inceptură tulburările in Serbia, care luară caracterul unei rescoale orga-nisate in toată regula şi indreptate in contra Regelui Milan şi a dinastiei Obrenovici. In acelaş timp se urmau uneltiri foarte aprige pentru a resturna in Bulgaria pe

aceea între scopurile Rusiei, ațintite asupra Bosforului, și politica românească, care nu voiesce decât pacinica dezvoltare și întărire a nației, în veci prapastie va fi.

Așa dar, dacă există astăzi, dacă am ajuns unde sântem, dacă privim cu încredere în viitorul nostru, aceasta o datorim numai și numai Apusului, care a stăvilit necurmat expansiunea Imperiului slav. În timpul războiului de Crimeea această acțiune istorică a Europei apusene era reprezentată de Franța și Anglia. Astăzi, după schimbarea deseversită a situației europene prin înființarea Imperiului german, același rezultat îl obține alianța puterilor centrale, având de scop asigurarea păcii continentului, și în deosebi, în cât privește Orientul, stricta menținere a stipulațiilor Tratatului de Berlin.

Era firesc că această coaliție, cea mai puternică ce a vădit-o vre o dată istoria lumii, să întâmpine mare neîncredere și multe îngrijiri din partea protivnicilor ei. Programul ei pacinic se bănuia că ascunde scopuri amenințătoare și primejdioase pentru celelalte state. Era un spectacol neobiceiuit și nevădit până acum în politica internațională, că o putere atât de colosală care ar fi putut să impună voința ei în ori-ce chestiune, să se mărginească la o politică pur defensivă, urmărind alt scop decât menținerea și asigurarea păcii.

În Rusia, mai cu seamă, iritația în opinia publică și atacurile presei în contra acelei alianțe devenise foarte mari și luau proporțiuni îngrijitoare pentru pacea europeană. Căci nici o dată marele Imperiu slav nu se aflase față în față cu o coaliție atât de uriașă, care prin forța lucrurilor amăna pentru mult timp realizarea politicii tradiționale urmărită în Orient. N'au lipsit dar încercări stăruitoare ale diplomației rusești fie la Berlin, fie la

Viena pentru a furişa vre o disbinare in alianţa Austro-Germană şi a pregăti desfacerea ei. Tot odată inarmări rusesci, concentrări de trupe pe hotare, construiiri de fortificaţii se urmau cu o activitate extraordinară spre a întâmpina ori-ce complicaţii răsboinice.

Au trebuit mai mulţi ani până când diplomaţia rusească să se convingă de două lucruri principale, in privinţa alianţei puterilor centrale: întâi că toate silinţele de a provoca vre o disbinare între Germania şi Austro-Ungaria sânt şi rămân zadarnice şi că toate uneltirile diplomatice, cât de dibace ar fi ele, nu produc decât un efect contrariu; al doilea că această alianţă n'are nici un scop agresiv şi ameninţător pentru Rusia. Guvernul Ţarului inceptu dar a recunoaşte liga păcei ca un fapt indeplinit, care nu se mai poate înlătura cu nici un chip din situaţia europeană. D'aci rezultă că in asemenea împrejurări deveni mult mai priincios pentru interesele rusesci de a se înţelege cu acea coaliţie, decât de a trăi in relaţii incordate cu ea fără nici un folos practic. Această pricepere s'a impus cu atât mai mult Guvernului rusesc cu cât încercările sale din urmă de a resturna starea de lucruri de astăzi in peninsula Balcanică n'au isbutit de loc.

Căsătoria Prinţului Caragheorghevici cu fica Prinţului de Montenegro chiar sub auspiciile personale ale Ţarului, era cel d'întâi fapt mai demonstrativ, prin care s'a semnalat atenţiunei europene inceptul noiei actiuni ruseşti in Orient. Puţin in urmă inceptură tulburările in Serbia, care luară caracterul unei rescoale organizate in toată regula şi indreptate in contra Regelui Milan şi a dinastiei Obrenovici. In acelaş timp se urmau uneltiri foarte aprige pentru a resturna in Bulgaria pe

principele Alexandru de Battenberg. Generalii ruși cari erau miniștri, ajunseseră la o adevărată dictatură, pe care o întrebuițau pentru a lucra pe față în contra Domnitorului. Representantul rus în Sofia, D. Jonin amenințâ chiar pe principele în modul cel mai necuviincios, ațîțâ toate elementele revoluționare în contra ordinii stabilite și complotâ în ziua mare cu Generalii pentru detronarea Principelui Alexandru. Lucrurile ajunseră în sfîrșit pînă acolo, încât partițiile Bulgare cele mai dușmane între ele și care pînă atunci se combătuseră cu înverșunare, se împăcară și se uniră numai pentru a scăpa de dictatura și unelirile nesuferite ale Rușilor. Această episodă va rămînea fără indoială una din cele mai interesante și instructive din acțiunea rusească în orient. Căci dacă chiar și Bulgarii, popor slav, supus și recunoscător Rusiei, erau ast-fel tratați de „liberatorii“ lor, în cît numai puteau să îngăduie cu nici un chip intrigile și agitările acestora, apoi la ce se mai pot accepta alte popoare de neam străin, care sunt necurmat espuse acțiunii moscovite? Chiar și Bulgarilor le ajunseseră cuțitul la os; toate partițiile fără deosebire se deșteptară și aratară energia lor hotărîre că nația să trăiască din viața ei proprie, ear nu se servească numai de unealtă politicea cotropitoare a Colosului slav.

Atât la Belgrad cît și la Sofia intenția Rusiei de a provoca în peninsula Balcanică cele mai mari tulburări prin returnarea Principilor și redeschiderea chestiunii orientale s'a dat pe față în modul cel mai vedit.

Dacă alianța încheată între Germania, Austro-Ungaria și Italia ar urmări intradevăr scopuri agresive în contra Rusiei, apoi ea n'avea decăt să profite de întemplările din urmă pe peninsula Balcanică, unde acțiunea rusească-

că luase proporțiuni foarte îngrijitoare și ar fi putut să pue pe Guvernul din Petersburg în poziția cea mai anevoioasă și grea. Dar numai moderațiunea puterilor coalitate, care nu s'au depărtat de programa lor pur defensivă, a împedicat atunci complicații mai mari. Nici odată însă uneltirile rusești, puse în mișcare cu atâta energie și ostentație, n'au făcut un fiasco mai complet în peninsula Balcanică, decât în campania din urmă, întreprinsă în Serbia și Bulgaria.

Vedând dar că din partea aceasta nu era nimica de făcut, incredințându-se apoi că nici un pericol nu amenința Imperiul din partea alianței puterilor centrale, politica rusească a intrat prin forța lucrurilor într'o față pacinică. Ea a priceput că în situația actuală a Europei mult mai bine va sluji intereselor sale îmbunătățind relațiile sale cu puterile aliate, decât menținându-se într'un antagonism declarat și crescând, fără posibilitate de a disface sau a sdrobi această coaliție ce-i stă în cale. Călătoriile d-lui de Giers la Berlin și la Viena au inaugurat acest armisticiu al acțiunii rusești în Orient. Și deja Cabinetul din Petersburg a știut să tragă foloase vrednice de luare aminte din direcția înțeleaptă ce a dat-o politicii sale. Indată după întoarcerea d-lui de Giers, Guvernul rusesc a contractat un împrumut de 50 milioane ruble. Un alt împrumut de 300 milioane este pe cale a se face⁽¹⁾. Dacă cabinetul rusesen u se hotărea la o politică adevărat pacinică, apoi de sigur că n'ar fi putut să apeleze cu succes la creditul european. În același timp Imperiul Țarului făcu o frumoasă și însemnată cucerire în Asia centrală, anecsând oaza *Merw*, fapt care nu

(1) Acest împrumut s'a contractat, puțin după publicarea studiului de mai sus chiar cu ajutorul caselor financiare celor mai mari din Berlin.

atinge de loc interesele continentului nostru, ci numai și exclusiv pe acele ale Angliei.

O dată ce cabinetul din Petersburg consimți a da coalițiunii din centrul Europei garanții temeinice, cum că n'are de gând, în împrejurările de față, a provoca un conflict cu scopul de a resturna situația creată de Tratatul din Berlin, apoi nimica nu mai împedica restabilirea unor relațiuni normale și bune cu puterile aliate. Și odată pe această cale, de la sine se înțeleg actele de curtenie preschimbate între Curți și menite a liniști îngrijirile generale și a arăta lumii într'un mod vădit că pacea este din nou asigurată.

Un lucru însă nu trebuie nici o dată perdut din vedere pentru a judeca bine și fără șovăire mersul de astăzi al politicii internaționale. Alianța încheată între Germania, Austro-Ungaria și Italia este și rămâne neatinsă; este și rămâne punctul de gravitație nestrămutat în situația europeană. Resultatul practic, obținut astăzi de acea alianță este tocmai menținerea și asigurarea păcii. Deci surprinși de acest rezultat nu pot fi de cât acei carii din capul locului n'au priceput sau n'au vrut să admită că într'adevăr coaliția puterilor centrale nu urmărește alte scopuri.

Este bine să ne reamintim aci declarațiile categorice făcute de D. Tisza înaintea Parlamentului unguresc asupra situației esterne, în luna Martie acestui an, declarații prin care Ministrul asigură în modul cel mai precis că nici un fapt nu s'a întâmplat, care ar putea să atingă sau să schimbe *cătuși de puțin* baza, scopurile și intimitatea strinsei alianți ce există între Austro-Ungaria și Germania. „Dacă o altă putere se apropie de această alianță, — zicea Ministrul — fără însă a o supune nici unei modifi-

„cări și fără a disbina pe amendoii aliații, aceasta este pe de o parte tăcmai un efect al alianței, pe de alta o nouă garanție că menținerea păcei, dorită de toată lumea este din nou asigurată.“ Ministrul mai adaogă că poate incredința Parlamentului in modul cel mai categoric că ori ce șcire sau presupunere in contrazicere cu cele arătate de d-sa, este falsă și inchipuită. „Adevărul este că Rusia *din propria ei inițiativă* și in spiră, rată de dorința menținerii păcei, s'a apropiat mai întâi de Germania, apoi de Austro-Ungaria, fără însă a atinge cătuși de puțin alianța incheată intrc amëndouă puterile. Această alianță a rămas dar nestrămutată și apropiările ce au urmat, au mărit numai garanțiile păcei“. (1) Rare ori s'au dat in privința politicei esterne a unei țări lămuriri mai clare și precise decât aceste. Oare asemenea declarații autentice nu sânt elemente mult mai sigure și temeinice pentru a judeca situația internațională de cât toate inchipuirile și combinările ziarelor, cum că s'ar fi ivit neînțelegeri intre Berlin și Viena, și alte șciri fantastice, respândite anume cu scopul de a rătăci opinia publică? Actele autentice însă se uită in genere prea rapide, pe când șcirile de senzație, repetite zilnic sub diferite forme, sânt luate in serios și discutate de public. Și apoi se mai miră încă lumea că nu șcie ce se întemplă, și acasă pentru aceasta taina cabinetelor. De ar voi însă publicul să se emancipeze puțin de toate scorniturile ziaristicei și să se țină mai mult de faptele positive și vedite, cât de bine ar fi orientat asupra mersului politicei internaționale !

(1). Această evoluțiune a politicei rusești a avut drept rezultat insemnat *intâlnirea celor trei împărați la Skierniewice*, fapt care s'a dovedit ea garanția cea mai temeinică pentru consolidarea păcei europene.

Tot atât de categorice, ca și declarațiile Ministrului unguresc, fuseseră acele ale d-lui Brătianu, făcute în ședința Camerei din 29 Octombrie (10 Noembrie) 1883. Reamintind convorbirile ce avuse cu trei ani mai înainte cu Principele de Bismarck despre politica generală, D. Prim-Ministru istorisea că cancelarul german nu i vorbise decât de binefacerile păcei, sfârșind prin a-i zice: „Remâne acum la d-v. să alegeți, dacă voiți pace sau resboi. Dar să știți că de voiți pacea, puteți să inclinați spre noi; ear dacă voiți resboiul, să vă adresați la alții“. Și după trei ani d. Brătianu auți același cuvinte, când se întâlni la Gastein cu Cancelarul german. „Voim pacea“, i-a repetat Principele de Bismarck, „sântem o ligă de pace,“ și desvoltând în toate modurile foloasele păcei pentru toate țările, inchee zicând iarăși: „Dacă voiți pacea puteți inclina spre noi, ear da că voiți resboiul, atunci să vă adresați la alții.“ Primul nostru Ministru declară dar în fața țarei că își a luat de mactsimă pentru politica noastră esternă, cuvintele de două ori repetite ale Cancelarului german: *„Noi Românii santem pentru pace și ori-cine va provoca resboiul sau va face o invasiune vom fi inimizii lui“* ¹⁾.

(1) Spre complectarea declarațiilor d-lui Brătianu mai adaogăm aci și cuvintele rostite de Primul Ministru asupra aceleeași chestiuni cu ocazia interpelării d-lui deputat Panu în ședința Camerei din 22 Nov. 1883:

„Dv. v'atei ridicat și în contra cuvintelor din respunsul ce am dat d-lui Janoli—[cu ocazia interpelării Stolojan]— că noi vom fi contra celui care ne va provoca și va năvăli în țară. Oare găsiți și aceasta că e o imprudență? Ei bine declar că această imprudență am avut-o eri, că o am azi și o voi avea totdeauna. Declar că am spus la toți oamenii politici străini ai celor mai mare pateri din Europa că sântem hotărâți a inarma toată suflarea românească pentru că ori-cine va avea pofta să năvălească la noi, să ne găsească ca un singur om gata a ne apara. (Aplause). Dar oare aceasta este o provocare? Cum am declarat atunci, căci și atunci 'mi ați făcut aceeași acusare, ve declar și de astă dată că asemenea imprudențe sânt capabil să le fac și azi și mâni și poimâni pentru că să scie toți că Românii nu vor mai suferi o invaziune străină în România.“ (Aplause prelungit.)

Cu toate aceste declarații categorice s'a pretins atunci că încredințarea de pace a d-lui Brătianu ascundea în realitate resboiul. Astăzi când faptele au confirmat acele declarații, astăzi când pacea este asigurată și numai poate fi pusă la îndoială, ce mai zic protivnicii inverșunati ai acestei politici? Cu toată vederea faptului, ei urmează a țipa necurmat că direcția această ar duce spre prapastie și că interesele vitale ale țării ar fi jertfite și compromise.

*
* *

Situația pacinică de astăzi a Europei, efectul și succesul cel mai strelucit al coaliției puterilor centrale, nu poate fi decât salutată cu bucurie și de noi Români. Prin faptul că nu primim, cum a zis-o D. Brătianu, a fi uneltele nimăru, nici a sluji, cu voe sau fără voe, unor interese străine; prin faptul că susținem și din parte-ne politica de pace a puterilor aliate, ca una ce singură priescă intereselor noastre primordiale, am devenit și noi un factor real pentru menținerea și apărarea păcii europene. Această însemnează în scurt că *interesele de căpitenie ale României, adică întărirea poziției internaționale și asigurarea viitorului ei, sânt strâns legate de interesele generale ale mării coalițiunii din centrul Europei.* Statul român a devenit dar într'adevăr și în mod practic și simțitor avangarda europeană la gurile Dunărei pentru paza păcii și menținerea situației actuale, înființată de Tratatul de Berlin. Ast-fel țara și nația noastră, deabia eșită din luptele grele și amare pentru existența ei, a devenit astăzi un element necesar în echilibrul statelor europene. De aceea am susținut în studiul nostru de acum trei luni, și repetăm și aci cu stăruință că România a făcut în anul 1883 un pas însemnat înainte în istoria ei.

ȚARA NOUĂ

REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ, POLITICĂ, ECONOMICĂ ȘI LITERARĂ

Apare de două ori pe lună de la Februarie 1884

Redactor : IOAN NENIȚESCU

ABONAMENTUL :

Pe un an 10 lei ; pe jumătate de an 5 lei. Pentru străinătate 12 lei pe an și 6 lei pe jumătate de an. Un număr 50 bani

Redacția : strada Berzei 104, București

Administrația : strada Remus 4-bis, București

— Abonamentele se fac prin mandate postale adresate redacției. —

Eată „Precuventarea“ ce a fost publicată în fruntea numărului I, apoi tradusă în franțuzește în numărul 2, și care coprinde programa împreună-lucrătorilor de la Revista „Țara Nouă, :

PRECUVĒNTARE

Muncă consciincioasă energică și neobosită pe terenul intelectual și moral, adică pentru adevăr și pentru bine, — eată ceia-ce lipsesce mai mult stărei de cultură în care se află astăzi țara noastră.

Toți carii cugetă asupra acestei stări, care se îngrijese de viitor, și chiar acei carii de altminterea se combat pe terenul politic, toți recunosc de o potrivă că lipsa acelei munci este răul cel mai mare ce ne bântue, căci amenință deadreptul propășirea intelectuală și morală a nației. Din el izvoresce nepăsare pentru adevărul științific, nepăsare pentru bine și pentru rău ; din el izvoresce neincredere în însușirile bune ale omului, neincredere în inriurirea puternică a năzuințelor ideale asupra vieței practice, în fine neincredere în sine și în viitorul nației. Atunci disprețuirea tuturor convingerilor se intinde necurmat. Atunci poftete materiale și injositoare vanitate robesc fără frîu întreaga activitate a oamenilor. Propășirea incetează și corpul social zace fără viață, cuprins de amorțeața pesimismului.

Ar fi o mare nesocotință a pretinde că o încercare, ca această revistă, ar fi în stare sau ar putea lua sarcina de a aduce vindecarea acelor rele, cari au rădăcini adânci în trecutul cel nenorocit, și sdrobitor pentru desvoltarea normală a naționalității noastre. Nu silințele unei reviste, fie cât de mare rivna împreună lucrătorilor, va putea ajunge la un rezultat, pe care întreaga putere vie a unei și chiar mai multor generații va trebui să-l dobândească prin muncă și luptă necurmată.

Nimica nu este mai greșit de cât a crede că propășirea ar veni cu încetul de

a sine, precum crește omul în somn. Numai deșteptarea tuturor elementelor sănătoase și energice, însuflețite de pasiune pentru adevăr și pentru bine — și înzestrate de atâta tărie de caracter, în cât convingerile lor să devină fapte — numai o puternică mișcare intelectuală și morală, de care să fie cuprinsă țara de la un unghiu la altul, va stârpi relele de care suferim astăzi, va regenera moravurile, va răspândi instrucția până în cel de pe urmă cătun, într'un cuvânt, va ridica nația la o treaptă mai înaltă a culturii. Eată în scurt programul viitorului; eată aspirațiunile ce trebuie să fie adânc întipărite în mintea și în inima tuturor Românilor, cari au adevărată încredere în viitorul neamului românesc.

Poate că acest ideal pare astăzi încă prea înalt și prea îndepărtat. Cu atât mai mare însă este datoria fie-căruia, care îl poartă în sine, a aduce părțicia sa de încordare pentru răspândirea și realizarea acelor principii, ce singure sânt menite a deschide calea propășirii intelectuale și morale.

Nici un cetățean n'ar trebui să uite măcar o clipă că el este o parte integrantă a colectivității naționale. Prin urmare, cât de mic să fie cercul activității sale, el reprezintă un factor pozitiv fie pentru binele, fie pentru reul general. Votul politic sau comunal este în această privință un exemplu destul de lămuritor. Ar fi însă cu totul greșit a crede că votul este singurul mijloc, sau cel de căpitenie, prin care individul contribuie de fapt la starea generală a lucrurilor. Mult mai mare și mai însemnată este inriurirea ce o are individul asupra binelui sau reului colectivității, prin trailul sau prin exemplul ce dă se menilor sei, prin modul cum își îndeplinește datoriile, prin silințele și producțiunile sale în ori ce ramură a activității, prin principiile ce aplică în familia sa, în crescerea copiilor, în legăturile cu prietenii sei, în relațiile sale cu lumea. Deci prin întreaga sa ființă și prin întreaga sa viață fie-care cetățean devine cu deplina sa răspundere și în modul cel mai practic și simțitor, un element fie folositor, fie vătămător pentru societate și pentru stat.

A aduce dar, precum spuneam părțicia noastră de încordare pentru munca cea mare și aspră, pe care toată nația va trebui să o înceapă din resputeri, — nu însemnează numai satisfacerea teoretică a datoriei, ci are și în sine o valoare practică și reală, chiar când fracțiunea colectivității, care interpretează acea lucrare, ar fi prea mică pentru a dobândi succese imediate sau bătătoare la ochi. A munci conștiincios pentru un adevăr, și încă pentru acel ce este temelia viitorului, nu poate fi nici o dată o lucrare perdută, chiar când încercarea ar rămâne deocamdată izolată, chiar când ar întâmpina nepăsare și nepricepere. Faptul că lucrarea există, că se manifestă, că stăruiesce neclintit în răspândirea principiilor mântuitoare, este deja un folos real și practic adus colectivității. Eată în limite modeste, sarcina ce revnesce a purta această revistă. Așa-dar pe terenul, ce și l'a ales, nu încep interese personale sau de coterie, cari sânt cea mai mare pedică pentru răspândirea adevărului; nu încep nici sterful pesimism care este negația propășirii.

Cea d'întâi condiție pentru nascerea muncii roditoare în sensul ideilor, ce reprezintă programul viitorului, este că țara să fie cât se poate mai bine adăpostită în contra primejdiilor ce o amenință din afară. Soarta ei în trecut a fost grea și nenorocită, de oare-ce ea fu neincetat sdruncinată până în temelii de

furtunile cele mai cumplite. Intreaga noastră istorie până în timpurile din urmă nu coprinde de cât lupta seculară a neamului românesc pentru existență, luptă din care mult încercata lui vitalitate a eșit învingătoare: dar frământările urieșe ale resăritului, prin care a trebuit să treacă și neamul nostru au împedecat cu desăvârșire dezvoltarea unei culturi naționale. Astăzi, în fine, Românii 'și-au dobândit o poziție în Europa, pe care încă mulți din generația trecută o priveau ca un vis, ca o utopie. A întări mereu această poziție, a stării neclintit ca ea să fie din ce în ce mai respectată și asigurată, a face că tinărul Regat al vechei nații să devină chiar o necesitate în cumpăna europeană, eată scopul ce politica esternă a statului român trebuie să urmărească cu statornicie. Atunci, existența și viitorul țării fiind ocrotite în contra primejdiilor din afară, întreaga activitate, întreaga energie a nației se va putea concentra asupra muncii pentru propășire. Vom avea dar a studia necurmat cu ajutorul istoriei și pe temeiul faptelor pozitive, situația generală a Europei, precum și aceia a Orientului din punctul de vedere al intereselor romănesci, pentru a ne încredința care este calea cea mai nimerită spre realizarea acelei politici.

Adânc convinși de puternica iniuriere a adevărului științific asupra vieții practice, ne vom sili a-l aplica în cercetările noastre asupra tuturor chestiunilor însemnate ce privesc starea actuală de cultură a țării, și în capul căroră se află învățământul și administrația. Adevărata politică este aceia care slujesc numai dezvoltării și propășirii în toate ramurile activității publice și private, adevărata politică trebuie dar să aibă drept rezultat ridicarea nației la o treaptă mai înaltă a culturai. Vom avea dar a studia și a cugeta asupra tuturor ideilor de căpitenie ce mișcă civilizația europeană și a ne da sama de foloasele ce pot aduce țării. Chestiunile economice vor trebui mai ales să fie aprofundate.

Pe de altă parte însă este de mare nevoie a nu uita nici o dată că ori-ce lucrare, pentru a fi în adevăr roditoare, trebuie să fie întemeată pe cunoscințe esacte a stărei de lucruri și a trebuințelor reale ale țării. Câți dintre noi nu cunosc mai bine orașele cele mari din apus, decât propria noastră țară! Nu mai poate fi vorba de a importa formule din străinătate a căror aplicație lipsită de ori ce temei real și practic, a ramas neroditoare, ba de multe ori chiar a avut urmările cele mai rele. Nu dar imitația orbească a străinătăței ne va aduce propășirea, ci priceperea și petrundera ideilor de cultură în așa grad, în cât să fim în stare a le aplica la noi în mod liber și original.

Acel ce incepe studiul unei științe nu se poate încă emancipa de cartea din care învață și numai cu mare greutate exprimă ideile în altă formă de cât cum le exprimă cartea. Acela însă ce a ajuns să pătrundă pricipiile acelei științe ast-fel, în cât ele au devenit proprietatea sa intelectuală, acela este în stare a produce însuși la rândul său în ramura această a cunoștințelor. Așa și noi Românii în primele stadii a culturai noastre n'am putut de cât să imităm. De acum înainte va trebui să producem.

Muncind dar pământul nostru strămoșesc cu propriile noastre puteri, să sămă-năm în brazde adinci ideile de propășire și de cultură, cari însuflețesc întreaga omenire. Ear roadele să fie roade romănesci. Principiul cărmuitor a tuturor silințelor nației pentru aducerea la îndeplinire a programei viitorului trebuie să fie: *La Chestiuni romănesci, soluțiuni romănesci.*

ȚARA NOUA

REVISTĂ ȘTIINȚIFICĂ, POLITICĂ, ECONOMICĂ ȘI LITERARĂ

Apare de două ori pe lună

Redactor: IOAN NENIȚESCU

Abonamentul pe un an 10 lei, pe jumătate de an 5 lei, un număr 50 bani. Pentru străinătate 12 lei pe an. Abonamentele se pot face prin mandate poștale adrese redacției.

Redacția : Strada Berzei 104. București
Administrația : Strada Remus 4-bis. București

Eată cuprinsul numerilor Revistei „Tara Nouă” apărute până acum; adică în totalu 17 fascicule, și care revistă urmează și va urma a apare.

SUMARUL No. 1 Precuvântarea.—Un pas înainte în istoria României; de *G. Frunză*—Calitățile de căpitanie ale bunului învățător; de *I. Nenițescu*—Situția europeană.

No. 2. Traducțion du préambule-programme paru dans le premier numéro.—Câte-va cuvinte despre educația inimei; de *I. Nenițescu*—Un Fost Candidat la tronul Bulgariei—Un pas înainte în istoria României (urmare) de *G. Frunză*.—Treii Poesii (din colecția «Flori de Primăvară») de *I. Nenițescu*.

No. 3. Către Abonații noștri, Redacția. — Câte-va cuvinte despre educația inimei; (urmare) de *I. Nenițescu*—Un Fost Candidat la tronul Bulgariei; Redacția.—Cantemir și Prutul, (poesie) de *I. Nenițescu*.—Un pas înainte în istoria României, (urmare) de *G. Frunză*.—«Tara Nouă» și Presa Română, Redacția — Corespondența.

No. 4 Moralitatea publică, de *Matei Costea*—Câte-va cuvinte despre educația inimei; (urm.) de *I. Nenițescu*. — Un pas înainte în istoria României; (sfârșit) de *G. Frunză*. — Vrăbioiul. O serbare dată de Dumnezeu (poesii după Turgenjev) de *St. Măldureanu*. — Definiții, închinată unui amic, (poesie) de *I. Nenițescu*—Avariție îndreptățită (poesie) de *Th. S. Părvul*.—Credința în bine (poesie) de *N. Pribegea*.

No. 5. Revizuirea Constituției și revizuirea moravurilor, de *Matei Costea*.—Câte-va cuvinte despre educația inimei, (urmare) de *I. Nenițescu*.—O mărturisire sinceră asupra neadevărurilor obicnuite în viața publică de *M. Trifan*.—Portretul lui *Neapoleon III*, de *N. R.*—Din arhivele secrete ale guvernului rusesc, de *P. T.*—Tu ești izvor durerilor.. (poesie) de *T. S. Părvul*.—Corespondența.

No. 6. Caractere în viața publică, de *Matei Costea*.—Câte-va cuvinte despre educația inimei, (urmare) de *I. Nenițescu*.—O mărturisire sinceră asupra neadevărurilor obicnuite în viața publică de *M. Trifan*.—Portretul lui *Neapoleon III*, de *N. R.*—Din arhivele secrete ale guvernului rusesc, de *P. T.*—Tu ești izvor durerilor.. (poesie) de *T. S. Părvul*.—Corespondența.

No. 7. Desnădăjduiți; de *Matei Costea*.—Câte-va cuvinte despre educația inimei; (urmare) de *I. Nenițescu*.—Înmormântarea și datinele ce se țin de ea la Indianii din America de Nord; de *N. R.*—Eri când lipseai (poesie) de *Elisabela M. Ionescu*.—Moștenitorii mei; Blestemul meu, Lui Amor; Neînțelegeri (poesii) de *I. Nenițescu*.—Din arhivele secrete ale guvernului rusesc (urmare); de *P. T.*—Buceciul; (poesie) de *N. Gane*.—Corespondența.

No. 8. Rolul noiei generații în situația de azi a țării; de *Matei Costea*. — Câte-va cuvinte despre educația inimei; (urmare) de *I. Nenițescu*.—Înmormântarea și datinele ce țin de ea la Indianii din America de Nord; [urmare] de *N. R.*—Împăratul și Paracliserul (poesie) de *I. Nenițescu*.—Din Arhivele secrete ale guvernului rusesc (urmare); de *P. T.*—Îndreptări.

No. 9. România și situația europeană; de *G. Frunză*.—Câte-va cuvinte despre ducția inimei [urmare]; de *I. Nenițescu*.—Înmormântarea și datinele ce țin de ea la Indianii din America de Nord; [urmare] de *N. R.*—Din arhivele secrete ale guvernului rusesc (urmare), de *P. T.*—O epistolă privitoare la d-nii Studenții, de *C. C. Popovici*.

No. 10. Stăruința și hatărul de *P. Th. Missir*. — Câte-va cuvinte despre educația inimei. [urmare] de *I. Nenițescu*. — Chipuri de ceară, de *Tudorașcu Tară-Lungă*. — Imormântarea și datinele ce se țin de ea la indianii din America de Nord, [urmare] de *N. R.* — Mariuca, [poesie] de *I. Nenițescu*. — Te-ai lovit . . . . . — Averea mea [poesii] de *Samson Bodnărescu* — Corespondență.

No. 11. Nemernicia ziaristiceii noastre, de *I. Nenițescu*. — Chipuri de ceară; de *Tudorașcu Tară Lungă*. — Imormântarea și datinile ce țin de ea la Indianii din America de Nord, [urmare] de *N. R.* — Săgi Câmpenesci [poesie] de *Samson Bodnărescu*. — Plângerea pădurarului [poesie] de *Th. S. Părvul*. — Vecinătăți [poesie] de *Niculai Pribegea* — De-ai fi murit [poesie] de *I. Nenițescu*. — Scrisoare mamei [poesie] de *Ș. Măldureanu*. — Corespondență.

No. 12. Manoperilor Ziaristiceii împotriva intereselor țării; de *Gheorghe Frunză*. — Despre-tuirea muncii; de *I. Nenițescu*. — Chipuri de ceară (*Gheorghită Bukoveanu*) de *Tudorașcu Tară Lungă* — Trăsuri din moravurile Eschimoșilor etc.; de *C. C. Popovici*. — Corespondență.

No. 13. «Times» și Principele Urussoff; de *un Român din generația nouă*. — «Tara nouă» și Ziaristica; de *Redacție*. — Isvor-le neîncrederei în sine a Românului; de *C. C. Popovici* — Uitare; (poesie) de *S. Poppini*. — Imormântarea și datinele ce țin de ea la Indianii din America de Nord, de *N. R.* — De când te ai dus, . . . — Mă-intrebi cum m'am făcut poet (poesii) de *Elisabela M. Ionescu*. — Corespondență.

No. 14. România înainte și după Grivița; de *I. Nenițescu*. — Încă o dovadă despre nemernicia Ziaristiceii; de *G. Fr.* — Intrevederea celor trei Imperați; de * * *. — Trăsuri din viața și moravurile Eschimoșilor; de *C. C. Popovici*. — Pretutindenea uitare; [poesie] de *I. Nenițescu*. — Corespondență.

No. 15. Câte-va cuvinte despre educația inimei; de *I. Nenițescu*. — Suferințele de la țară și măsurile pentru îmbunătățirea necesară; de *G. D. Nicolescu*. — Trăsuri din viața și moravurile Eschimoșilor din Groenlanda (urmare) de *Const. C. Popovici*. — Toader Robul. Vântul. De ce ești tristă? (poesii din colecția «Flori de Primăvară») de *I. Nenițescu*. — Corespondență.

No. 16. Câte-va cuvinte despre educația inimei (urmare); de *I. Nenițescu* — Suferințele de la țară și măsurile pentru îmbunătățirea necesară; (sfârșit) de *G. D. Nicolescu*. — Chipuri de ceară (*Gheorghită Bucoveanu IV*) de *Tudorașcu Tară-Lungă*. — Iarăși întrevederea celor trei imperați; de *M. N. Tită* (Frica ziarului Românul) de * * *. — Singur... (poesie) de *N. D. Voinov*. — Nu plânge... (poesie) de *I. Nenițescu*. — Corespondență.

No. 17. Câte-va idei elementare ale politiceii de stat; *Redacția*. — Ad Ganidiam, (poesie) de *Dum. Const. Ollănescu*. — Cele 17 pogoane ale învățătorilor rurali; de *Const. C. Popovici*. — Hamlet la teatrul național; de *T. T. R.* — Sinuciderea la animale; de *I. N.* — Corespondență.

VERIFICAT
2017

BUCURESCI

TIPOGRAFIA CURȚII REGALE, proprietari **F. GÖBL FII**

12, PASSAGIUL ROMAN, 12